

Nr 198.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående inrättande av en statens anstalt för själsligt abnorma manliga skyddshemselever m. m.; given Stockholms slott den 3 mars 1938.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Gustav Möller.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 3 mars 1938.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Efter gemensam beredning med cheferna för justitie-, finans- och jordbruksdepartementen anför chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller:

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t under femte huvudtiteln, punkten 84, föreslagit riksdagen, att i avbidan på den proposition i ämnet som kunde varda riksdagen förelagd, till Uppförande av anstalt för själsligt abnorma manliga skyddshemselever för budgetåret 1938/1939 beräkna ett reservationsanslag av 300,000 kronor.

Jag anhåller nu att till fortsatt behandling få upptaga hithörande spörsmål.

Inledning.

Genom proposition till 1936 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över social-ärenden, riksdagen att godkänna de grunder för omorganisation av skyddshemsverksamheten m. m., som av mig i protokollet angivits. I yttrande till samma protokoll anförde jag bland annat, att grovt vanartade elever över femton år, vilka icke kunde vårdas på de vanliga skyddshemmen, redan från och med budgetåret 1936/1937 syntes böra överföras direkt till statens uppfostringsanstalt å Bona och alltså icke intagas på skyddshemmet åkerbrukskolonien Hall. Enligt vad de sakkunniga, som verkställt utredning angående verksamheten vid skyddshemmen m. m., inhämtat, hade under de senare åren antalet till Hall överförda svårt vanartade normala elever starkt minskat. Något skäl att längre upprätthålla en organisation å Hall för detta klientel syntes därför ej föreligga. Platserna å Hall syntes alltså redan från den 1 juli 1936 böra uteslutande användas för psykiskt abnorma elever, varför anstalten snarast borde inrikta sig på sin mera begränsade uppgift. Härvid borde jordbruksdriften avsevärt nedbringas. Vidare borde den mera kvalificerade yrkesutbildningen avvecklas. Klart vore att, i den mån det sjunkande elevantalet gjorde det möjligt, även personalens antal borde nedbringas.

I skrivelse den 5 juni 1936 godkände riksdagen i huvudsak de föreslagna grunderna för omorganisation av skyddshemsverksamheten m. m. Vad jag anfört om verksamheten vid Hall lämnades av riksdagen utan erinran.

Den 23 oktober 1936 erhöll jag Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla sakkunniga för att inom socialdepartementet och i samråd med skyddshemsinspektören biträda med utredning rörande förenämnda skyddshem. I det anförande till statsrådsprotokollet, som föregick bemyndigandet, framhöll jag som stöd för min hemställan bland annat, att den omständigheten, att Hall redan övertagit sin nya uppgift att uteslutande meddela vård och fostran åt psykiskt abnorma vanartade gossar, jämte det förhållandet, att Halls nuvarande organisation huvudsakligen vore avpassad efter dess tidigare uppgift att även mottaga äldre och svårare vanartade icke abnorma gossar, syntes göra en sådan omprövning särskilt angelägen.

Enär genom omläggningen av verksamheten vid anstalten ett mindre antal elever — och dessa därtill mindre arbetsdugliga — kunde påräknas för arbete vid jordbruket, borde — framhöll jag vidare — frågan om inskränkning av jordbruksdriften övervägas. En allsidig undersökning rörande användningen av anstaltens överflödiga jord syntes i samband härmed böra komma till stånd och därvid särskilt uppmärksammas, om någon del av egendomen kunde användas för annat statligt ändamål. Vidare borde undersökas behovet av andra arbetsuppgifter för eleverna, såsom trädgårdsskötsel och enklare hantverk, jämsides med att till prövning upptoges frågan, i vad mån nuvarande arbetsmöjligheter borde bibehållas. Sedan jordegendomens och

den vid anstalten bedrivna verksamhetens omfattning sålunda bestämts, borde undersökas, i vilken utsträckning nuvarande förläggnings- och arbetslokaler kunde tagas i anspråk, med iakttagande av att nödig differentiering av elevmaterialet komme till stånd. Frågan om anordnande vid anstalten av en särskild, sluten avdelning borde även komma under övervägande.

Med hänsyn till det stora antalet anställda befattningshavare i förhållande till antalet elever ansåg jag vid sidan härav behovet av vårdplatser samt av personal vid anstalten böra särskilt prövas. Undersökningen borde omfatta antalet befattningshavare för varje speciellt arbetsområde samt behörighets- och anställningsvillkor för dem. Undersökning syntes därjämte böra verkställas, i vilken omfattning den nuvarande personalen kunde behållas i tjänst vid anstalten med hänsyn till dennas förändrade karaktär. Vid planläggningen av de inskränkningar i personalbeståndet, som under alla förhållanden syntes bliva nödvändiga, borde all rimlig hänsyn tagas till de nuvarande anställda och särskilt de äldre bland dem. I detta syfte syntes förutsättningarna för sådana befattningshavares förtidspensionering eller överförande till andra skyddshem, fångvården eller andra statliga institutioner samt den fria arbetsmarknaden böra närmare undersökas. Slutligen syntes förutsättningarna för anstaltens förstatligande böra tagas under omprövning.

Sedan jag med stöd av förenämnda bemyndigande tillkallat sakkunniga för utredningens bedrivande¹⁾, har Kungl. Maj:t den 3 september 1937 uppdragit åt de sakkunniga — vilka antagit benämningen *1936 års Hallutredning* — att taga under omprövning jämväl frågan om den framtida organisationen och användningen av statens uppfostringsanstalt för sinnesslöa gossar å Salbohed.

De sakkunniga hava den 10 december 1937 avgivit *betänkande och förslag rörande vården av själsligt abnorma manliga skyddshemselever samt av vanartade sinnesslöa gossar m. m.* (statens off. utredn. 1937: 46).

Inledningsvis anföra de sakkunniga rörande utredningsuppdragets karaktär, att innefattandet av anstalten Salboheds framtida organisation i de sakkunnigas arbetsuppgifter medfört ett vidgande av uppdraget från att avse ett ordnande av anstaltsfrågan för en specialgrupp av skyddshemselever till att omfatta även andra asociala manliga minderåriga. De sakkunniga hade också för sin del under arbetets gång bibringats den uppfattningen, att det för en rationell lösning av de till de sakkunniga överlämnade spörsmålen vore nödvändigt att se frågorna om utnyttjandet av ifrågavarande anstalter — Hall och Salbohed — i ett större sammanhang. De sakkunniga framhålla vidare:

Vid utredningsarbetets fullgörande hade de sakkunniga gått så till väga, att de först undersökt vårdbehovet för de olika grupper, det här gällde, samt därefter övervägt, på vilka anstalter och under vilka former skyddslingarna lämpligen borde omhändertagas. I de fall, där det visat sig, att till förfogande stående anstalter ej varit lämpade för avsedda uppgifter, hade de sakkunniga icke tvekat att taga konsekvenserna härav. Särskilt hade den

¹⁾ De sakkunniga hava varit ledamoten av riksdagens andra kammare, folkskolläraren Josef Weijne, ordförande, samt professorn vid Uppsala universitet Bernhard Jacobowsky och godsägaren August Treschow.

mera bestämda uppdelning av klientelet i å ena sidan sinnesslöa och å den andra i egentlig mening själsligt abnorma (psykopater), som de sakkunniga i sitt förslag komme att förorda, medfört, att Hall-anstalten icke kunde föreslås använd på det sätt, man tidigare tänkt sig. De sakkunnigas starka betonande av vårdsynpunkterna hade dock icke föranlett dem att förbise vikten av ett klokt utnyttjande av befintliga anstaltsutrymmen. Ekonomiska skäl bjöde, att man i första hand använde nuvarande anstalter, när så utan större olägenhet kunde ske. Men där storlek, byggnadssätt och karaktär i övrigt av en anstalt med tämligen stor visshet kunde väntas antingen orsaka onödigt stora driftkostnader eller eljest göra den olämplig för sin uppgift, måste man nyskapa en anstaltsorganisation. Visserligen kunde engångskostnaderna därigenom bliva större, men i längden bleve den rationella organisationen också den billigaste.

Nu angivna synpunkter — framhålla de sakkunniga i fortsättningen — hade sitt största berättigande i fråga om vården av de själsligt abnorma. För dessa krävdes tämligen dyrbara anordningar såväl beträffande anstaltsutrymmen som ock i fråga om personal etc. Endast genom att ordna vården på bästa möjliga sätt kunde man hava utsikter att nå ett relativt gott resultat av uppfostringsarbetet, som på en dylik anstalt vore förenat med alldeles särskilda vanskligheter. Uppmärksammas borde också i detta sammanhang, att skyddshemsverksamheten i stort vunne betydande fördelar och lättnader, genom att till skyddshemmens hjälp ställdes en väl organiserad psykopatanstalt med medicinsk-pedagogisk utrustning. En sådan anstalt komme icke blott att från skyddshemmen avlasta uppgifter, för vilka dessa icke vore avsedda och som i hög grad vore ägnade att inverka störande på det normala skyddshemsarbetet. Anstalten syntes jämväl åt samhället som dugliga medborgare kunna återskänka ungdomar, vilka näppeligen något annat uppfostringsorgan skulle kunna leda till rätta, och vilka eljest i stor utsträckning framdeles skulle som asociala eller kriminella element orsaka samhället betydande kostnader och svårigheter. Slutligen komme vetskapen om att icke blott relativt normala utan även på grund av psykisk abnormitet särskilt svårbehandlade elever bleve föremål för sakkunnig behandling på en väl utrustad och skött psykopatanstalt att skänka hela skyddshemsverksamheten ett större förtroende hos föräldrar och den stora allmänheten.

Vad de sinnesslöa åter beträffade, bleve det ofta mera fråga om vård än fostran. I varje fall kunde omhändertagandet av dessa ungdomar ske under enklare former. Liksom fordringarna på resultat av en sinnesslöanstanalts verksamhet icke finge sättas så höga, kunde man också nöja sig med mindre dyrbara anordningar i anstaltsvården.

I enlighet med dessa synpunkter utmynnar de sakkunnigas betänkande i följande förslag, vilka till sitt innehåll delvis väsentligt avvika från utredningens utgångsläge:

Sinnesslöa skola principiellt avskiljas från skyddshemsväsendet och överföras till sinnesslövården. Vidare skall för omhändertagandet av själsligt abnorma manliga skyddshemselever upprättas en till kronoegendomen Lövsta i Trosa-Vagnhärads socken av Södermanlands län förlagd vårdanstalt för 60 elever, organiserad såsom ett kombinerat skol- och arbetshem, vilken anstalt ställes under ledning av en psykiatriskt särskilt skolad läkare. För vanartade sinnesslöa gossar skall organiseras en anstalt med en vårdkapacitet av 80 platser. Denna anstalt föreslås av de sakkunniga förlagd till Salbohed, som skulle utbyggas för att kunna bereda erforderligt antal vårdplatser.

I fråga om åkerbrukskolonien Hall ifrågasätta de sakkunniga ett statsförvärf av egendomen jämte byggnader samt upplåtande av kolonien för statligt vårdändamål, i första hand för fångvårdens räkning. Skulle kolonien icke lämpligen kunna utnyttjas för sådant ändamål, föreslå de sakkunniga alternativt, att statens uppfostringsanstalt för sinnesslöa gossar förlägges dit samt att Salbohedanstalten upplåtes såsom jordbrukskoloni för manliga vuxna vanartade bildbara sinnesslöa i nära anslutning till Salberga sjukhus.

Över de sakkunnigas betänkande hava yttranden avgivits av statskontoret, fångvårdsstyrelsen, medicinalstyrelsen, socialstyrelsen, byggnadsstyrelsen, skolöverstyrelsen, domänstyrelsen, allmänna civilförvaltningens och undervisningsväsendets lönenämnder, pedagogiske inspektören för sinnesslöundervisningen, styrelsen för statens uppfostringsanstalt för sinnesslöa gossar samt styrelsen för föreningen till minne av Konung Oscar I och Drottning Josephina.

Förut denna dag har Kungl. Maj:t på föredragning av chefen för justitiedepartementet beslutat att i proposition till riksdagen föreslå, att egendomen Hall skall för statens räkning förvärfvas samt att å egendomen skall i huvudsaklig överensstämmelse med ett av fångvårdsstyrelsen avgivet förslag uppföras en säkerhetsanstalt för förvarade och internerade ävensom ny sinnessjukavdelning inom fångvården.

Vid sådant förhållande torde jag i det följande sakna anledning att närmare ingå på de sakkunnigas alternativa förslag såväl i fråga om Hall-egendomens upplåtande till uppfostringsanstalt för sinnesslöa som om Salbohedanstaltens anslutning till Salberga sjukhus utan har för avsikt att begränsa min framställning till att avse förslagen om uppförandet av en till kronogendomen Lövsta förlagd anstalt för själsligt abnorma manliga skyddshemselever samt om utbyggandet av Salbohedanstalten för vården av vanartade sinnesslöa gossar.

Allmänna synpunkter.

De sakkunniga.

I fråga om den vårduppgift, som skulle tillkomma den ifrågasatta anstalten för själsligt abnorma manliga skyddshemselever hava de sakkunniga anfört bland annat följande.

Då det gällde att taga ståndpunkt till frågan om den framtida organisationen av verksamheten, hade de sakkunniga icke kunnat undgå att finna välgående skäl tala för att spörsmålet angående vården av själsligt abnorma vanartade och kriminella barn och ungdomar toges upp i sin helhet och att diskussionen icke ensidigt toge sikte på skyddshemsväsendets klientel utan förlänades en betydligt vidare syftning. En utsträckning av anstaltens verksamhetsområde till vård jämväl av vissa andra kategorier av abnorma ungdomliga asociala och kriminella utanför skyddshemsklientelet hade för övrigt diskuterats i samband med frågorna om revision av lagstiftningarna rörande tvångsuppfostran respektive förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare m. m., och samma tanke låge även till grund för ett förslag till organisation

av värden för unga asociala eller kriminella av sjuklig eller abnorm sinnesbeskaffenhet i den av professor O. Kinberg utarbetade bilagan till 1936 års proposition (nr 219) rörande omläggning av skyddshemsverksamheten. Även de sakkunniga hölle före, att den nya psykopatanstalten för minderåriga om möjligt borde söka tillgodose vårdbehovet för alla asociala minderåriga psykopater från hela landet, oavsett de formella omständigheter, som föranlett deras omhändertagande.

Vad först beträffade det klientel, som borde tillföras anstalten inom skyddshemsorganisationens nuvarande ram, syntes det enligt de sakkunnigas mening varken vara lämpligt eller möjligt att uppställa några detaljerade bestämmelser. Principiellt syntes emellertid å anstalten höra hemma dels sådana själsligt abnorma barn, vilka på grund av sin psykiska abnormitet visat sig endast i ringa mån mottagliga för den med uppfostringsarbetet å de vanliga skyddshemmen avsedda verkan, dels de, som av samma anledning menligt inverkade å uppfostringsarbetet av andra elever å dessa hem, dels ock själsligt abnorma skyddshemselever, vilka av andra orsaker krävde medicinsk-psykiatrisk behandling.

Dessutom borde å anstalten direkt kunna intagas minderåriga vanartade, vilka omhändertagits för skyddsuppfostran, men som vid den preliminära undersökning, vilken skulle föregå ett definitivt intagande å skyddshem, befunnits vara på grund av psykisk abnormitet i behov av vård på psykopatanstalt.

Utom i inskränkt mening själsligt abnorma barn borde från skyddshemmen till den avsedda specialanstalten överföras vissa nervösa, överkänsliga och starkt hysteriska barn, kroniska sängvätare och likartade barn, som krävde medicinsk behandling och vilka inverkade störande på samlevnaden å de vanliga skyddshemmen. En annan kategori, som syntes höra hemma å specialanstalten, utgjordes av sådana skyddshemselever, vilka företedde psykiska defekttillstånd efter genomgångna sjukdomar eller skallskador, karaktärsförändringar efter sömnsjuka och liknande rubbningar i det psykiska tillståndet.

En ytterligare grupp av skyddshemselever, som syntes böra överflyttas till den planerade specialanstalten, utgjordes av sådana kroppsligt sjuka, vilkas tillstånd krävde en mera noggrann daglig medicinsk tillsyn och behandling än som kunde beredas dem å de vanliga skyddshemmen. Såsom exempel på sjukdomar, vilka syntes påkalla ett överförande till specialanstalten, borde nämnas hjärtfel, sockersjuka, vissa nervsjukdomar och endokrina rubbningar.

I fråga om den föreslagna psykopatanstaltens vårduppgifter *utanför* skyddshemsklientelet hava de sakkunniga framhållit bland annat följande allmänna synpunkter.

De psykiska rubbningar, som innefattades i begreppet psykisk abnormitet, företrädesvis konstitutionella anomalier från viljeliv, känsloliv och driftliv, men även mera djupt gripande sviter av psykiska miljöskador i barneåldern, ävensom kombinationsformer av dessa båda typer, disponerade enligt all medicinsk erfarenhet sin bärare för vanart, asocialitet, kriminalitet och andra former av social och psykologisk missanpassning. Det visade sig också, att psykiskt abnorma redan såsom minderåriga ej sällan komme i konflikt med lagen och bleve föremål för olika former av rättsreaktioner från samhällets sida. Man funne dem sålunda ej blott bland skyddshemmens klientel utan jämväl såsom tilltalade inför domstol. I en del fall bleve de tilltalade ungdomliga psykopaternas föremål för rättspsykiatrisk undersökning och kunde därefter på grund av läkarutlåtandet antingen bliva straffriförklarade enligt 5 kap. 5 § strafflagen eller förklarade förminskat tillräkneliga enligt 6 § av samma

kapitel och i sistnämnda fall alltefter fallets art bliva ådömda förvaring enligt lagen om förminskat tillräkneliga förbrytare eller ådömda ett lindrigare, eventuellt villkorligt straff. Vid de lindrigaste formerna slutligen kunde läkaren avstå från tillämpningen av nämnda båda lagrum i strafflagen. På grund av de flytande gränserna kunde det redan vid den rättspsykiatriska undersökningen av vuxna psykopater stundom vålla stora svårigheter att avgöra, om en explorand skulle bedömas enligt 5 eller 6 § i 5 kap. strafflagen, och denna svårighet vore, då det gällde utvecklade ungdomar, ännu mera framträdande. Enär objektiva, experimentalpsykologiskt bestämbara mått saknades, bleve avgörandet ofta mera ett uttryck för undersökarens subjektiva uppskattning av symptomens betydelse.

Man syntes sålunda vara berättigad att påstå, att de olika grupperna, varom nu vore fråga, eller själsligt abnorma skyddshemselever, straffriförklarade minderåriga psykopater och förminskat tillräkneliga minderåriga psykopater sinsemellan knappast visade så stora psykologiska olikheter, att deras utplacering på skilda anstalter med olika regim kunde anses sakligt motiverad. Tvärtom hade man anledning antaga, att dessa grupper delvis psykologiskt täckte varandra, alltså delvis bestode av psykopatologiskt ungefär likvärdiga fall. Från medicinsk synpunkt talade därför bestämda skäl för en mera enhetlig vårdteknisk behandling av hithörande fall, lämpligen inom en och samma anstalt av den typ, varom här vore fråga.

I samma riktning talade enligt de sakkunnigas uppfattning också det faktum, att det ofta syntes vara en tillfällighet, som bestämde, om en psykiskt abnorm vanartad eller kriminell minderårig komme att bliva föremål för omhändertagande å skyddshem eller ställd inför domstol.

Dessa och liknande överväganden hade bibringat de sakkunniga den uppfattningen, att de minderåriga vanartade och kriminella psykopaterna bildade en i vissa avseenden sluten grupp, vars vårdtekniska differentiering icke borde ske efter de formella omständigheter, som föranlett omhändertagandet, utan efter medicinskt-psykologiska principer. De sakkunniga hade därför principiellt anslutit sig till tanken på sammanförandet av alla psykiskt abnorma minderåriga vanartade och kriminella till en enda vårdanstalt.

Efter vissa beräkningar rörande den erforderliga omfattningen av en efter dessa grunder uppbyggd anläggning framhålla de sakkunniga, att de naturligen ej förbisett, att sammanförandet av det omfattande ungdomliga asociala klientelet till en större gemensam anstalt i praktiken bleve förenat med avsevärda vanskligheter och komme att ställa betydande krav å ledning och anstaltspersonal. De skäl, som de sakkunniga anfört till förmån för en sådan anstalt, syntes likväl oberoende härav avgjort tala för en dylik lösning.

Då emellertid de sakkunniga icke ansett sig med hänsyn till utredningens direktiv kunna framlägga förslag om en sådan mera omfattande vårdanstalt, hava de sakkunniga — såsom jag inledningsvis antydde — begränsat sitt förslag till att avse beredandet av tidsenliga vårdmöjligheter för själsligt abnorma skyddshemselever. De sakkunniga framhålla emellertid, att de vid planläggningen av den nya anstalten tagit sikte på möjligheten av en framtida utvidgning av dessa uppgifter.

I samband med övervägandet av dessa spörsmål hava de sakkunniga upptagit till principiell behandling frågan om lämpligheten att å

skyddshem intaga vanartade sinnesslöa. Härvid hava de sakkunniga anfört i huvudsak följande.

En betydande del av de manliga skyddshemmens beläggning utgjordes av intellektuellt undermåliga. Enligt en av doktor G. Nordal verkställd undersökning, återgiven i bilaga till proposition nr 219/1936, sid. 183, skulle sålunda denna kategori motsvara 45 procent av antalet i skyddshemmen intagna och till omkring $\frac{2}{3}$ bestå av individer med mindre höggradig undermålighet, s. k. efterblivna eller hjälpklassmässiga barn. Återstoden av kategorien, eller 13 procent av samtliga skyddshemselever, syntes enligt Nordal kunna betraktas såsom i egentlig mening sinnesslöa barn.

De sakkunniga hävda såsom sin uppfattning, att många skäl tala för att sinnesslöa barn och ungdomar icke — såsom hittills skett — böra mottagas å skyddshem och såsom följd härav ej heller böra förekomma å den för psykiskt abnormalt skyddshemselever avsedda nya anstalten. I betänkandet motiveras denna ståndpunkt på följande sätt.

Till en början borde erinras om att sinnesslöa, vilkas intelligenskvot låge under 70, i allmänhet icke vore i stånd att i nämnvärd grad tillgodogöra sig den undervisning, som meddelades i hjälpklasserna, än mindre den, som vore avsedd att meddelas i normalklass. Närvaron av sinnesslöa i skolklasser, vilka vore avsedda för normala eller efterblivna barn (hjälpklass), utgjorde därför alltid ett svårt hinder för undervisningens fortgång, samtidigt som de sinnesslöa själva icke hade någon större nytta av den för de mera högtstående avsedda undervisningen. Ur medicinsk-psykologisk synpunkt talade även åtskilligt för att sinnesslöa barn principiellt hölles skilda från intellektuellt mera högtstående barn. Man funne å ena sidan stundom, hurusom samlevnaden med psykiskt normala barn hos den sinnesslöe uppammade och underhölle en mindervärdighetskänsla, som kunde aktualisera trotsinställningar och även på andra sätt försvåra uppfostringsarbetet och den sinnesslöes sociala anpassning. Å andra sidan funne man ock, hurusom sinnesslöa på grund av sin osjälvtändighet och lättledhet kunde taga ogynnsamma intryck av intellektuellt mera högtstående, men i karaktärologiskt avseende abnormalt barn och låta förleda sig till okynne, disciplinära reaktioner och brott. Det syntes även strida mot eljest allmänt i Sverige tillämpade rättsprinciper att låta sinnesslöa bliva föremål för en disciplinär samhällsreaktion av den art, som intagning på skyddshem otvivelaktigt innebure.

Det borde i detta sammanhang erinras om, att en fullt utbyggd organisation redan förefunnes, avsedd att taga vård om sinnesslöa ungdomar. Erfarenheten talade för, att flertalet vanartade sinnesslöa, vilka nu omhändertoges av barnavårdsnämnder för skyddsuppfostran, icke vore i behov av den disciplinära regim, som tillämpades vid skyddshem, utan kunde tillgodogöra sig den fostran, som meddelades på de vanliga sinnesslöanstalterna. De former av imbecillitet, varom här vore fråga, vore nämligen i regel nedärvda, och vanligen företedde även den unges föräldrar tecken på psykisk undermålighet. Det sinnesslöa barnet komme därför i regel att växa upp i en fattig, olämplig eller skadlig miljö och såsom konsekvens härav vore även den vanart, de sinnesslöa barnen visade, i anmärkningsvärt många fall helt eller huvudsakligen miljöbetingad och därför lätt tillgänglig för den gynnsamma anstaltsmiljöns korrigerande inflytande, utan att strängare uppfostringsmetoder behövde tillgripas. För de svårfostrade vanartade sinnesslöa, vilka utgjorde ett mindretal, finnes en särskild statlig uppfostringsanstalt för sinnesslöa gossar (Salbohedanstalten).

De sakkunniga framhålla i detta samband, att medicinalstyrelsen i sitt utlåtande den 29 januari 1936 över skyddshemssakkunnigas betänkande förordade de sinnesslöas avskiljande på nu föreslaget sätt. Önskemål beträffande en reform i angiven riktning hade för övrigt kommit till uttryck redan i sinnesslövårdssakkunnigas år 1921 avgivna betänkande angående upprättandet av uppfostringsanstalter för vanartade sinnesslöa. De sakkunniga fortsätta:

Anledningen till att sinnesslöa barn i den utsträckning, som ägt rum, placerats å skyddshem i stället för å sinnesslöanstalt, syntes bland annat kunna sökas i det förhållandet, att enligt det för Salbohedanstalten gällande reglementet intagning av för skyddsuppfostran omhändertaget barn ej finge äga rum under annan förutsättning än att sådant barn förut vårdats å skyddshem eller sinnesslöanstalts skolhem, varvid den senare gruppen skulle äga företräde, samt i den omständigheten, att de vanliga sinnesslöanstalterna ställt sig avvisande mot omhändertagande därstädes av sinnesslöa barn, som ådagalagt vanart. Man syntes emellertid hava rätt att påstå, att det förhållandet, att sinnesslöa barn alltjämt sändes till skyddshem, utgjorde en otidsenlig kvarleva från en tid, då våra möjligheter att diagnosticera sinnesslöheten voro mindre än nu, och denna rubbning därför ofta blev förbisedd.

Obestridligen talade sålunda såväl pedagogiska som medicinska, humanitära och vårdtekniska skäl för ett mera radikalt särskiljande av de sinnesslöa från andra barn.

Med den organisation av skyddshemsväsendet och av barnavårdsnämndernas arbetssätt, som nu vore under utbyggnad, syntes det de sakkunniga med hänsyn till anförda omständigheter ändamålsenligast att redan från början utgallra alla av barnavårdsnämnderna omhändertagna sinnesslöa barn, beträffande vilka indikation för intagning å anstalt föreläge, samt att leda dem över till sinnesslövården med dess för deras undervisning och fostran avpassade, redan förefintliga organisation. En förutsättning för genomförandet i praktiken av detta förslag syntes emellertid vara, att sinnesslöanstalterna såsom villkor för statsbidrag ålades skyldighet att mottaga dylika barn. Därest sålunda skyddshemsväsendet ej längre skulle belastas med de sinnesslöa barnen, skulle konsekvensen bliva, att från skyddshemmen till sinnesslöanstalter överfördes de å skyddshem intagna barn, som vid verkställd undersökning visade sig tillhöra ifrågakvarande kategori.

Såsom nämnts, gällde som en allmän erfarenhet inom pedagogiken, att barn, vilkas intelligenskvot läge under 70, i allmänhet icke vore i stånd att i nämnvärd grad draga nytta av undervisningen i hjälpklasser och därför borde hänvisas till sinnesslöanstalter. De sakkunniga räknade med, att denna erfarenhet i allmänhet beaktades vid utgallringen av de barn, vilka skulle överföras till sinnesslöanstalt. Emellertid visade erfarenheten, att den intellektuella medelnivån bland skyddshemsklientelet vore lägre än bland genomsnittsbefolkningen. De undervisningsformer, som inom skyddshemsväsendet komme till användning, hade sedan gammalt anpassats i detta avseende. I överensstämmelse härmed syntes det de sakkunniga riktigt, att även vid utgallringen av sinnesslöa från skyddshemmen, vilken alltid förutsattes ske med beaktande ej blott av intelligensmätningarnas resultat utan jämväl av den omhändertagnes allmänna personlighetsutveckling, hans kroppsliga utveckling, hans praktiska arbetsduglighet o. s. v., tillämpa mera liberala bedömningsprinciper och i vissa fall låta barn kvarstanna på skyddshem, även om deras intelligenskvot i någon mån understeg den vanliga gränsen 70. Å andra sidan borde erinras om att de undermåligas förmåga att tillgodogöra sig en hjälpklassundervisning enligt allmän erfarenhet sjönke mycket snabbt, då man komme nedom denna gräns; en elev, som förededde en intelligens-

kvot under 65, syntes alltid vara oförmögen att nöjaktigt tillgodogöra sig hjälpklassernas undervisning.

Sinnesslöa av denna kategori borde sålunda enligt de sakkunnigas mening icke mottagas å skyddshem utan i stället överföras till sinnesslöanstalt.

Yttranden.

Vad till en början angår de sakkunnigas förslag om avskiljande av de själsligt abnorma manliga skyddshemseleverna från den egentliga skyddshemsverksamheten, hava från de hörda myndigheternas sida ej någon erinran försports.

Medicinalstyrelsen framhåller, att en psykopatanstalt av ifrågasatt slag jämväl komme att få taga hand om ett mindre antal epileptiska gossar, som på grund av grov vanart icke lämpligen kunde vårdas å anstalt för fallandesjuka. Vidare anser styrelsen, att ifrågavarande anstalt på grund av sin allmänna medicinska utrustning vore väl ägnad att bereda vård för tuberkulösa skyddshemselever av mankön, vilkas placering i många fall för närvarande mötte avsevärda svårigheter.

Gentemot de av de sakkunniga uppdragna linjerna för psykopatanstaltens framtida utveckling intager *fångvårdsstyrelsen* däremot en avvisande ställning. Styrelsen anför härutinnan bland annat:

Vad som i betänkandet anfördes om behovet och önskvärdheten att sammanföra psykopaterna — oberoende av intagningsgrunden — till en enda anstalt, vore enligt styrelsens mening icke övertygande.

Man kunde nämligen icke bortse från det faktum, att även i vad det gällde asociala minderåriga psykopater rättsreaktionens art icke bestämdes enbart med hänsyn till den minderåriges sinnestillstånd. Avgörandet bleve beroende även av andra omständigheter. En viktig skiljelinje ginge sålunda mellan brott och vanart; där brott föreläge, måste domstolen vid valet av reaktionsform taga hänsyn till den brottsliges ålder, det aktuella brottets svårighetsgrad, tidigare straffbelastning m. m. Dessa omständigheter kunde måhända någon gång synas alltför formella. Undersökte man emellertid, hur förutsättningarna för tillämpningen av en dylik lag kommit till, funne man att de uppställts främst i rättssäkerhetens intresse. Det kunde visserligen vara riktigt, att det begångna brottet icke alltid gäve tillförlitligt besked om graden av den brottsliges samhällsfarlighet eller om hans framtida sociala prognos, men det ginge därför icke att bortse ifrån, att brottets svårighetsgrad vore av avgörande betydelse icke blott vid straffmätning utan också för bedömande av frågan om en skyddsåtgärd vore tillämplig. Ungdomsfängelse kunde sålunda icke ifrågakomma vid brott, å vilka endast kunde följa böter, enär såsom det framhölls under förarbetena till lagen, »en viss relation krävdes mellan den begångna gärningen och straffet för densamma». Liknande tankegångar återkomme i olika lagförslag på straffsystemets område, även där fråga vore om skyddsåtgärder.

Styrelsen ville icke bestrida riktigheten i de sakkunnigas förmodan, att en tillfällighet kunde bliva avgörande för om en minderårig hänvisades till barnavårdsnämnd eller åtalades inför domstol. Detta finge emellertid icke leda till att gränserna mellan olika reaktionsformer plånades ut. Så bleve

fallet, om man på verkställighetsstadiet differentierade klientelet efter enbart medicinskt-psykologiska principer. Så länge de olika reaktionsformerna bestode, syntes försiktigheten därför bjuda, att man även efter domen eller beslutet om omhändertagande hölle de olika grupperna isär.

I vad det gällde socialt eller psykiskt defekta människor, som bleve föremål för omhändertagande, syntes man väl göra den erfarenheten, att intagna, som ur en synpunkt förefölle likartade, ur en annan, icke mindre betydelsefull synpunkt vore disparata. Vid grupperingen gällde det att väga dessa synpunkter mot varandra. Att det därvid skulle te sig naturligt att sammanföra å ena sidan den som dömts för ett kvalificerat brott, t. ex. en förvarad, och å andra sidan den som omhändertagits för vanart eller den som intagits endast på medicinska indikationer, förefölle icke alldeles givet, även om den förutsättningen vore för handen, att alla tre tillhörde samma psykologiska typ, t. ex. den känslökalla. Sådana omständigheter som aktuell brottslighet och föregående straffbelastning m. m. kunde nämligen icke lämnas ur sikte.

Styrelsen har därjämte framhållit de vanskligheter, som komme att uppstå vid själva arbetet inom en anstalt, där de intagna tillhörde formellt sett olika grupper.

Av yttrandena framgår vidare, att de sakkunnigas uppfattning, att vanartade sinnesslöa i princip icke böra intagas å skyddshem, biträtts av de hörda myndigheterna.

Medicinalstyrelsen framhåller härvid, att en viss differentiering för olika uppgifter inom sinnesslövrården redan börjat genomföras, i det särskilda anstalter inrättats för imbecilla barn, vilkas lyte komplicerats med psykisk abnormitet i trängre mening.

Departementschefen.

Den strävan mot ökad differentiering av vårdformerna, som inom de olika slagen av anstaltsvård gjort sig allt starkare gällande, måste självfallet ej minst för skyddshemsklientelet vidkommande vara mycket betydelsefull. I likhet med i ärendet hörda myndigheter har jag ej heller något att i princip invända mot de sakkunnigas förslag att centralisera vården av huvudsakligen vissa psykiskt abnorma elever vid de manliga skyddshemmen till en särskild anstalt. Åtgärder i sådant syfte hava för övrigt förutsatts redan vid fastställandet av grundlinjerna för den beslutade skyddshemsreformen.

Av vad de sakkunniga anfört har jag blivit övertygad, att den nu för ändamålet disponerade anstalten, skyddshemmet åkerbrukskolonien Hall, icke är lämpad för uppgiften i fråga. Då det numera blivit uppenbart, att Hall-anstalten med fördel kan tagas i anspråk för annat statsändamål, saknas varje anledning till tvekan rörande lämpligheten av att för vården av skyddshemmens psykopatklientel av manligt kön anordna en särskild anstalt. Jag förordar alltså de sakkunnigas förslag, att för tillgodoseende av sagda uppgift en ny statlig anstalt inrättas med de uppgifter, som av de sakkunniga ansetts i första hand böra ifrågakomma.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, har emellertid de sakkunnigas förslag ett vidare syfte, i det att man tänkt sig vårduppgifterna främdeles utvidgade till att omfatta jämväl vissa minderåriga kriminella psykopater. Häremot hava principiella och praktiska betänkligheter anförts av fångvårdsstyrelsen. I nu förevarande sammanhang saknar jag skäl att närmare överväga hållbarheten av den sålunda uttalade meningen. Det lär få bero på en prövning främdeles, sedan erfarenhet hunnit förvärras, huruvida förutsättningar för en utvidgning av anstaltens uppgifter föreligga.

Vidkommande slutligen de sakkunnigas uppfattning om olämpligheten av att vanartade sinnesslöa intagas å skyddshem, har jag — lika litet som de hörda myndigheterna — något att häremot erinra. Tvärtom är jag beredd att i princip tillstyrka åtgärder, som äro ägnade att på ett tillfredsställande sätt undanröja förefintliga brister i detta avseende.

Anstalten för själsligt abnorma manliga skyddshemselever.

De sakkunniga.

För bedömande av platsbehovet å en anstalt för själsligt abnorma manliga skyddshemselever hava de sakkunniga utgått från elevmaterialet å Hall och de övriga skyddshemmen för gossar ävensom statens uppfostringsanstalt å Bona. De sakkunniga anföra härom följande.

Beträffande Hall hade de sakkunniga från anstalten infordrat uppgift angående beläggningen. Berörda uppgift hänförde sig till den 30 mars 1937.

Vid de övriga skyddshemmen hade undersökningar företagits på fyra grupper av skyddshem. En grupp av västsvenska skyddshem, omfattande Vrångsholmen, Gräskärr och Forsane, hade underkastats en grundlig inventering och en grupp av mellansvenska skyddshem, omfattande Sundbo, Åkerby och Norrby gård, en mera summarisk inventering av sakkunnigledamoten professor Jacobowsky. Vidare hade på uppdrag av de sakkunniga en nordsvensk grupp, omfattande skyddshemmen Boda och Johannisberg, inventerats av andre läkaren vid Ulleråkers sjukhus G. Wahlström och en sydsvensk grupp, omfattande skyddshemmen Råby, Östra Spång och Ljungaskog, undersökts av överläkaren vid S:t Lars sjukhus, docenten T. Sondén.

Vad beträffade klientelet å Bona hade de sakkunniga haft tillgänglig en av anstaltens rådgivande psykiater professor A. Petrén företagen undersökning av klientelet, vilken av de sakkunniga för ändamålet infordrats från anstalten.

Vid bestämmande av indikationerna för intagning å psykopatanstalten hade de sakkunniga utgått ifrån att barn med en intelligenskvot under 65 icke skulle vårdas å skyddshem. I fråga om fall av psykopati utan svårare intelligensdefekt, där gränserna mot det normala vore flytande, hade endast sådana fall medtagits, där vård å psykopatanstalt ansetts nödvändig på någon av i betänkandet tidigare angivna indikationer.

De företagna undersökningarna hava för Halls vidkommande utvisat, att av de där till ett antal av 76 vårdade 33 befunnits vara i egentlig mening sinnesslöa och återstoden, 43, psykopater.

I fråga om undersökningen vid de vanliga skyddshemmen, vilken omfattat 11 hem med en totalbeläggning av 349 fall, hava de sakkunniga lämnat följande översikt.

Anstalt	Belägningens storlek	Antal undersökta elever	I behov av vård å psykopatanstalt för	
			psykopati	kroppslig sjukdom
Sundbo.....	30	11	1	
Åkerby.....	32	32	—	1 (diabetes)
Norrby gård.....	33	10	1	1 (hjärtfel + endokrin rubbning)
Gräskärr.....	38	38	1	
Vrångsholmen.....	27	27	2	
Forsane.....	40	40	3	
Boda.....	23	23	1	1 (underfunktion av sköldkörteln [hypothyreos])
Johannisberg.....	23	23	2	
Råby.....	44	10	—	
Östra Spång.....	24	6	1	
Ljungaskog.....	35	9	1	
	349	229	13	3

I 13 fall kunde alltså överflyttning anses nödvändig på psykiatrisk indikation samt i 3 fall på somatisk.

Förutom de undersökta hemmen funnes 9 skyddshem med 333 platser. De erhållna siffrorna syntes därför kunna ungefär fördubblas. Platsbehovet skulle då enligt de sakkunnigas beräkningar bliva omkring 26 på psykiatrisk samt 6 på somatisk indikation.

Vad slutligen anginge uppfostringsanstalten å Bona hade det visat sig, att av 15 anmälda fall 4 vore försöksutskrivna och 2 sinnesslöa, varför återstode 9 fall.

Till den blivande psykopatanstalten skulle enligt dessa beräkningsgrunder kunna tänkas överförda följande antal elever, nämligen:

Från Hall.....	43
» övriga skyddshem.....	cirka 32
» Bona.....	9
	<hr/>
	Summa 84 elever

De sakkunniga framhålla vid sina beräkningar ytterligare:

Då efter ikraftträdandet av den vid 1937 års riksdag beslutade nya lagstiftningen om tvångsuppfostran elever, som lede av rubbning i själsverksamheten, ej vidare komme att intagas å allmän uppfostringsanstalt, hade de sakkunniga ej ansett sig behöva för framtiden räkna med, att från Bona-anstalten elever annat än i undantagsfall skulle behöva överföras till den nya anstalten för psykopater. Enär dessutom vissa oberäknliga faktorer, därvid de sakkunniga bland annat avsåge den ringa belägningen av Hall, sedan denna anstalt fått till uppgift att mottaga allenast själsligt abnorma skyddshemselever, ävensom nativitetens nedgång, syntes mana till försiktighet vid bedömande av platsbehovet samt anstalten ej borde erhålla större omfattning än som visade sig vara oundgängligen nödvändigt, hade de sakkunniga stannat vid att föreslå, att anstalten för själsligt abnorma skyddshemselever till en början avsåges för ett antal av allenast 60 elever. Dock borde anstalten med hänsyn till vad de sakkunniga i det föregående anfört planläggas så, att den utan olägenhet kunde framdeles i mån av behov utbyggas till ytterligare vårdkapacitet. Vid beräkning av platsbehovet hade de sakkunniga

räknat med, att evakuering till sinnessjukvården i viss omfattning komme att äga rum.

Vad härefter beträffar anstaltens förläggning, hava de sakkunniga erinrat om sin inledningsvis hävdade uppfattning om ändamålsenligheten av en sådan organisationsform, att alla psykopatiska asociala manliga ungdomar, oavsett enligt vilka skilda legala bestämmelser de omhändertagits, sammanfördes i en större gemensam anstalt med rationella vård- och uppfostringsmöjligheter. Därest förslag om en dylik större anstalt framlagts, hade det givetvis legat närmast till hands att förorda dess förläggande till Hall, som med hänsyn till sina stora anstaltsutrymmen och sin avsevärda jordareal borde kunna avses för en vårdanstalt av större mått. De sakkunniga anföra härutinnan vidare:

Med den begränsade omfattning, som psykopatanstalten enligt de sakkunnigas förslag åtminstone till en början skulle erhålla, syntes det fullständigt uteslutet att ifrågasätta anstaltens förläggning till Hall med dess för ett mindre klientel alltför stora och även i övrigt synnerligen olämpliga anstaltsbyggnader.

Ej heller Salbohedanstalten, som ju vore avsedd för sinnesslöa elever, syntes kunna komma i fråga såsom anstalt för själsligt abnorma skyddshems-elever. För dessas differentiering och vård krävdes mera kvalificerade anordningar än för det i egentlig mening sinnesslöa klientelet, varför Salboheds apterande för en sådan ny vårduppgift självfallet skulle vara förenat med mycket betydande omändringar och höga kostnader. Härtill komme att Salboheds läge på långt avstånd från järnväg och annan kommunikationsled gjorde den föga lämplig till förläggning för den planerade psykopatanstalten, som syntes böra hava tillgång till goda kommunikationer samt helst ej ligga så avlägset från Stockholm som fallet vore med Salbohed.

I anledning av dessa överväganden hava de sakkunniga kommit till den uppfattningen, att ingen annan utväg syntes stå öppen än att en ny anstalt uppfördes för det psykopatiska skyddshemsklientelet. De sakkunniga hava utgått från att en sådan anstalt borde förläggas till lämplig kronoegendom i relativ närhet av Stockholm. Efter att i frågan hava samrått med vederbörande domänintendent, som givit anvisning på för ändamålet användbara och tillgängliga kronoegendomar, hade de sakkunniga funnit sig böra föreslå, att den nya anstalten förlades till kronoegendomen $\frac{70}{100}$ mantal Lövsta nr 1 (Lövsta 1²) i Trosa-Vagnhärads socken och Hölbo härad av Södermanlands län. Nämda egendom vore vackert belägen vid östra stranden av sjön Sillen, 2 kilometer från allmänna vägen Trosa—Gnesta samt 7 kilometer från Vagnhärads järnvägsstation. Egendomen hade en areal av sammanlagt 203.084 hektar, därav 53.228 hektar tomt och åker, 2.333 hektar äng, 138.816 hektar skogsmark och 8.707 hektar impediment. Därjämte funnes en trädgård av mindre omfattning och med en del äldre fruktträd. Å egendomen, som vore utarrenderad till den 14 mars 1940, funnes kronan tillhöriga byggnader, bestående av bostad för arrendator, statbyggnad, uthusbyggnader samt för jordbruket erforderliga byggnader. Dessutom funnes vissa, arrendatorn tillhöriga mindre hus m. m. Jordbrukets taxeringsvärde utgjorde 38,800 kronor. Kronan tillhöriga byggnader vore brandförsäkrade för 42,700 kronor. Arrende-

avgälden utginge med dels 23 hektoliter vete, 30 hektoliter havre och 178 kilogram smör att lösas med penningar enligt fastställt pris i gällande markgångstaxa och dels därutöver 800 kronor.

Enligt vad de sakkunniga inhämtat vore den nuvarande arrendatorn villig att — därest så skulle påfordras — före arrendetidens utgång avträda egendomen till kronan.

Vidare hava de sakkunniga framhållit, att egendomen Lövsta vore belägen allenast 5 kilometer från det Stockholms stadsmission tillhöriga skyddshemmet för själsligt abnorma flickor Skarvik-Tallåsen. Härigenom skulle möjliggöras, att den å Lövstaanstalten placerade läkaren skulle kunna handhava läkarvården även för Skarvik-Tallåsens i psykiskt avseende likartade klientel.

Vidkommande härefter psykopatanstaltens organisation hava de sakkunniga anfört följande:

Vid den av 1936 års riksdag genomförda omläggningen av skyddshemsväsendet beslöts, att bland skyddshemmen skulle finnas särskilda hem eller avdelningar av hem uteslutande för vård av själsligt abnorma elever, därvid det förutsattes, att dessa hem skulle hava i huvudsak samma organisation som övriga skyddshem. I överensstämmelse härmed stadgades i 43 § 1 mom. barnavårdslagen, sådant nämnda författningsrum lydde enligt lag den 12 juni 1936, att särskilda skyddshem eller avdelningar av skyddshem skulle finnas för omhändertagna, vilka vore själsligt abnorma. Enligt stadga för skyddshemmen skulle tillsyn över verksamheten vid dessa utövas av skyddshemsinspektören under överinseende av socialstyrelsen. Under utredningsarbetets gång hade de sakkunniga haft under överbägande, huruvida det icke vore mera riktigt och ändamålsenligt, att nu ifrågavarande del av skyddshemsverksamheten med hänsyn till dess i väsentlig grad rent sjukvårdande karaktär ställdes under medicinalstyrelsens överinseende samt, i likhet med den egentliga sinnessjukvården, under tillsyn av överinspektören för sinnessjukvården i riket. Även om tvivelsutan vissa skäl talade för en sådan anordning, hade de sakkunniga dock funnit, att därigenom skulle föranledas ett sönderbrytande av skyddshemsorganisationen, vars konsekvenser icke kunde överblickas. De sakkunniga hade i anledning härav ansett sig åtminstone icke för närvarande böra beträffande nu ifrågavarande anstalt förorda en dylik särställning i organisatoriskt avseende i jämförelse med övriga skyddshem. I händelse framdeles en mera betydande utvidgning av förevarande anstalt efter de linjer, som av de sakkunniga i det föregående skisserats, skulle komma till stånd, borde enligt de sakkunnigas mening nyssberörda organisationsspörsmål tagas under förnyad omprövning. Det vore emellertid viktigt, att garantier skapades för att anstalten redan från början kunde på ett fullt tillfredsställande sätt fylla den vårduppgift, för vilken den vore avsedd. Detta syfte hade syntes de sakkunniga bäst kunna tillgodoses därigenom, att anstalten ställdes under ledning av en läkare med särskild psykiatrisk skolning samt att även dess övriga personal och dess styrelse erhöle en för anstaltens verksamhet lämplig sammansättning.

Vad i övrigt anginge organisationen av anstalten, syntes det de sakkunniga i främsta rummet angeläget, att möjligheter skapades för en rationell medicinsk och pedagogisk differentiering av elevmaterialet. De sakkunniga anföra vidare:

Därvid hade de sakkunniga funnit, att, liksom det genomförts beträffande de vanliga skyddshemmens och sinnesslöanstaltarnas klientel, barnen i skol-

åldern borde avskiljas från de äldre eleverna och sammanföras i en såsom skolhem anordnad del av anstalten. Den för de äldre eleverna avsedda delen av anstalten, vilken borde vara belägen på ett ur differentieringssynpunkt betryggande avstånd från skolhemmet, borde organiseras såsom ett internat, utrustat med lämpliga arbetsterapeutiska anordningar. Anstaltens båda avdelningar — skolhemsavdelningen och arbetshemsavdelningen — borde givetvis stå under gemensam ledning och anstalten skulle sålunda erhålla karaktären av ett kombinerat skol- och arbetshem.

I enlighet med tidigare angivna beräkningar hade de sakkunniga kommit till den uppfattningen, att anstalten till en början borde avses för allenast 60 elever, med möjlighet dock till framtida utbyggande av anstalten. Av vårdplatserna borde 25 avses för skolhemmet samt 35 för arbetshemmet.

Arbetshemmets klientel skulle komma att utgöras av dels skolhemselever, vilka efter avslutad undervisning och utbildning i skolan icke lämpligen kunnat utskrivs från anstalten utan fortfarande vore i behov av vård å denna, och dels elever, som efter uppnådda 15 år nyintoges å anstalten. Därest elev i skolhemmet icke kunde utskrivs, när han fyllde 15 år, syntes han, om så ansåges för hans fortsatta behandling vara lämpligt, böra överflyttas till arbetshemmet. De sakkunniga förutsatte, att även andra omständigheter än elevens ålder och kunskapsmått kunde bli bestämmande för frågan om elevs överflyttning från skolhemmet till arbetshemmet.

Vid 1937 års riksdag hade beslutats, att vid skyddshemmet för psykiskt abnorma flickor, Skarvik-Tallåsen, skulle upprättas en särskild observations- eller nykomlingsavdelning, avsedd att utgöra den första förläggningen för varje å hemmet nyintagen elev, intill dess ledningen för hemmet hunnit bilda sig en uppfattning om den för eleven lämpligaste behandlingen. De sakkunniga hölle före, att en liknande avdelning, som syntes fylla en synnerligen viktig uppgift vid den närmare psykiatriska undersökningen av de olika fallen och vid bestämmande av dessas vidare behandling, borde inrättas även på nu ifrågavarande anstalt. Vad det yngsta klientelet beträffade syntes dock en vistelse å observationsavdelningen i allmänhet knappast behöva ifrågakomma, utan skulle de skolpliktiga eleverna i flertalet fall omedelbart kunna placeras å skolhemmet. För de äldre elevernas vidkommande hade emellertid de sakkunniga ansett, att en längre eller kortare tids vistelse å observationsavdelningen i regel skulle äga rum, innan sådan elev utplacerades å arbetshemmet bland de övriga eleverna. Platsbehovet å observationsavdelningen syntes böra uppskattas till 10 platser, såsom tidigare nämnts i huvudsak avsedda för det äldre klientelet.

I detta sammanhang hava de sakkunniga framhållit, att å observationsavdelningen även borde kunna intagas svårbehandlade elever från de vanliga skyddshemmen för bedömande av elevernas själstillstånd och därav föranlett vårdbehov. De sakkunniga fortsätta:

Enär man hade anledning antaga, att åtskilliga elever, särskilt bland det äldre klientelet, åtminstone tidvis syntes vara i behov av vård å slutan avdelning, hade de sakkunniga övervägt möjligheten, att redan från början inrättades en slutan avdelning för vård av sådana elever (affektlabila, impulsiva, amoraliska, sexuellt opålitliga samt elever med rymningstendenser etc.).

Med den begränsade omfattning, som de sakkunniga ansett till en början böra givas anstalten, syntes emellertid anordnandet av en särskild slutan avdelning icke kunna komma i fråga. De sakkunniga hölle före, att med uppförandet av en dylik avdelning borde kunna anstå, tills erfarenhet vunnits angående behovet och omfattningen av denna samt den ökade beläggningen

av anstalten kunde komma att nödvändiggöra en första utvidgning av den samma. Under tiden borde det behov av slutna vårdplatser, som kunde tänkas redan från början föreligga, tillgodoses genom lämpliga provisoriska anordningar. De sakkunniga utginge härvid ifrån, att elev, som på grund av höggradig konstitutionell psykopati visat sig fullständigt okorrigerbar eller höggradigt farlig, utan dröjsmål överfördes till lämplig specialavdelning inom sinnessjukvården.

Eftersom det förutsatts, att på anstalten skulle placeras vissa kroppsligt sjuka skyddshemselever, vilka icke kunde erhålla lämplig vård å annat skyddshem, kunde man utgå ifrån, att ett mindre antal platser komme att vara belagda med kroniskt sjuka. I anledning härav hade de sakkunniga haft under omprövning de åtgärder, som skulle behöva vidtagas för beredande av vård åt sådana sjuka. Med hänsyn till det ringa antal dylika sjuka elever, som vårdades på olika skyddshem, ävensom till den mera kroniska beskaffenheten av här avsedda sjukdomar (sockersjuka, vissa organiska nervsjukdomar, endokrina rubbningar etc.), vilka i allmänhet endast tillfälligtvis syntes nödvändiggöra sänglägesbehandling, hade de sakkunniga räknat med, att erforderlig vård skulle kunna beredas dessa elever inom den mindre sjukavdelning, som under alla omständigheter måste inrättas å anstalten.

Beträffande den närmare organisationen av anstalten erfordrades enligt de sakkunnigas mening för skolhemmet i första rummet en större byggnad eller huvudbyggnad, som skulle innehålla skolsalar, slöjdrum och övriga arbetslokaler samt köksutrymmen. Dessutom borde uppföras en byggnad, inrymmande för båda hemmen avsedd bad- och tvättinrättning samt gymnastik- och samlingssal. I övrigt hava de sakkunniga i detta avseende anfört följande.

Angelägenheten av att skolhemmets klientel bereddes en i möjligaste mån differentierad vård gjorde det önskvärt, att eleverna icke sammanfördes i en större förläggning, utan att i stället bostäder för dem anordnades i mindre elevhem. Dessa borde lämpligen innehålla sovrum för 6 eller högst 8 elever ävensom övriga nödiga utrymmen. Till en början syntes alltså krävas uppförandet av 4 sådana elevhem. Inom varje elevhem borde finnas 1 vårdare, som skulle hava den närmaste tillsynen över de där boende eleverna och där skulle hava sin bostad. För skolhemmet erfordrades sålunda 4 vårdare.

Skoleleverna borde, utöver skolarbetet, under arbetstiden huvudsakligen sysselsättas med trädgårds- och jordbruksarbete ävensom träslöjd eller något annat lättare hantverk samt i den utsträckning, som kunde befinnas lämpligt, deltaga i förekommande husliga sysslor.

Ledningen av skolhemmet borde anförtros åt en person med pedagogisk utbildning. Nämnde befattningshavare — som syntes böra benämnas avdelningsföreståndare, tillika lärare — skulle hava överinseendet över skolelevernas undervisning och fostran samt borde själv meddela undervisning i skolan. Det syntes de sakkunniga vara angeläget, att för denna med hänsyn till klienteletets beskaffenhet synnerligen besvärliga och ömtåliga uppgift, förvärvades en på området väl kvalificerad arbetskraft. Då det näppeligen kunde påräknas, att förenämnde befattningshavare skulle medhinna all skolundervisning, borde dessutom anställas en biträdande lärarinna, vilken även kunde åtaga sig uppgiften såsom husmoder vid skolhemmet. Med hänsyn till det maktpåliggande arbete, som syntes komma att åvila sistnämnda befattningshavare, syntes det viktigt, att även för denna befattning förvärvades en arbetskraft med god erfarenhet och utbildning särskilt på det abnormpedagogiska området. Undervisningen borde i görligaste mån differentieras med hänsyn till elevernas

olika åldrar och förståndsutveckling. I följd härav borde vid skolhemmet i erforderlig utsträckning anordnas såväl normalskola som hjälpklass-skola. Slutligen erfordrades en vårdare, tillika arbetsledare, vilken borde hava den närmaste tillsynen över eleverna under dessas fritider samt även handleda dem vid utförande av vissa sysselsättningar såsom slöjd, trädgårdsarbete m. m.

Befattningen såsom avdelningsföreståndare, tillika lärare, borde med hänsyn till de särskilda krav, som måste ställas på dess innehavare, ej placeras lägre än i lönegraden B 20 av allmänna civila avlöningsreglementet. Samma löneplacering hade genom beslut av 1937 års riksdag tillerkänts befattning såsom lärare eller lärarinna vid bland annat blindundervisningen. Befattningen såsom biträdande lärarinna, tillika husmoder, syntes i likhet med vad som ifrågasatts för motsvarande befattning vid statliga skolhem för gossar böra hänföras till lönegraden B 11. Vårdarna borde med hänsyn till sina åligganden i fråga om det egentliga uppfostringsarbetet placeras i lönegraden B 8. Befattningen såsom vårdare, tillika arbetsledare, syntes i lönehänseende böra inordnas i lönegraden B 10 eller samma lönegrad, som föreslagits för motsvarande befattning vid skolhem för gossar (assistent och arbetsledare).

I fråga om arbetshemmets organisation hava de sakkunniga anført i huvudsak följande.

Den för de vuxna eleverna avsedda delen av anstalten eller arbetshemmet syntes, såsom nämnts, till en början böra anordnas för allenast omkring 35 elever. Då emellertid å observationsavdelningen förutsattes placeras omkring 10 av de till arbetshemmet hörande eleverna, skulle i själva verket platsantalet å det egentliga arbetshemmet reduceras till 25. För arbetshemmet syntes böra uppföras två i anslutning till varandra liggande byggnader, inrymmande bostäder för 35 elever, matsal, kök, arbetslokaler samt i viss utsträckning personalbostäder. Dessutom erfordrades vissa bostadshus för personalen.

Eleverna vid arbetshemmet skulle företrädesvis sysselsättas med jordbruks- och trädgårdsarbete. Möjlighet till annan yrkesutbildning borde emellertid även beredas eleverna, därvid de sakkunniga hölle före, att dylik utbildning till en början kunde begränsas till en yrkesgren. Särskilt med hänsyn till de byggnadsarbeten, som komme till utförande vid anstalten under första tiden av dess verksamhet, syntes vara lämpligast sysselsätta eleverna med snickeriarbete. Såsom handledare av eleverna i denna yrkesgren syntes böra anställas en yrkeslärare i snickeri. Sistnämnda befattningshavare borde, i likhet med vad som föreslagits för hantverksmästare vid yrkeshem, placeras i lönegraden B 12.

Den närmaste ledningen av arbetshemmet borde handhavas av en avdelningsföreståndare, tillika redogörare. För tjänsten borde förvärfvas en person med grundlig pedagogisk utbildning och erfarenhet, vilken dessutom ägde goda insikter i ekonomisk förvaltning. Avdelningsföreståndaren borde med hänsyn till omfattningen av honom åliggande göromål ej själv handhava den egentliga räkenskapsföringen, utan borde arbetet därmed anförtros åt ett kvalificerat biträde (kameraltbiträde), som mera självständigt kunde sköta räkenskaperna samt i mån av tid jämväl tjänstgöra såsom skrivbiträde åt anstaltens chef. Avdelningsföreståndaren borde med avseende å det makt-påliggande arbete, som syntes komma att åvila honom, placeras i lönegraden B 20. Kameraltbiträdet syntes i likhet med motsvarande befattningshavare vid statens sinnessjukhus böra uppföras i lönegraden B 8. Vidare erfordrades vid arbetshemmet en biträdande lärarinna, tillika husmoder. Innehavaren av sistnämnda befattning borde äga god erfarenhet och utbildning speciellt på det abnormpedagogiska området. I likhet med vad som föreslagits beträf-

fande motsvarande befattningshavare vid skolhemsavdelningen borde nu ifrågavarande befattningshavare placeras i lönegraden B 11.

Förutom ovan angiven personal erfordrades för arbetshemmet och observationsavdelningen gemensam sjukvårdspersonal, vilken till en början syntes kunna begränsas till 1 avdelningssköterska och 3 skötare. Avdelningssköterskan, som borde vara utbildad i allmän sjukvård och äga behörighet till befattning som översköterska vid statens sinnessjukhus, syntes böra placeras i lönegraden B 8. Skötarna borde, i överensstämmelse med vad som gällde i fråga om motsvarande personal vid statens sinnessjukhus, inordnas i lönegraden B 6.

Samtliga befattningshavare funno de sakkunniga böra uppföras å lönestat.

Utöver den å lönestat uppförda personalen syntes vara behövlig viss arbetspersonal, såsom 1 gårdskarll, tillika chaufför, köksbiträden etc.

Jordbrukets och trädgårdens skötsel krävde viss personal — däribland 1 rättare och 1 trädgårdsmästare — vilken personal syntes böra avlönas av inkomsterna från jordbruket respektive trädgården. Vid utmätande av avlöningen till denna personal borde skälig hänsyn tagas till dess uppgifter att leda eleverna i arbetet.

I det följande hava de sakkunniga uppehållit sig vid frågan om de kvalifikationer, som anstaltens chef borde besitta. Härvid hava de sakkunniga anfört:

Enär anstalten vore avsedd för själsligt abnorma elever, vilkas vård och handledning krävde särskild insikt och erfarenhet å det psykiatriska området, borde enligt de sakkunnigas mening anstalten ställas under ledning av en psykiatriskt särskilt skolad läkare. Utom elevernas psykiatriska vård borde givetvis ifrågavarande läkare även handhava kroppssjukvården vid anstalten. Med hänsyn till den planerade anstaltens relativt ringa omfattning syntes emellertid de göromål, som skulle komma att åvila läkaren-chefen, icke komma att utgöra full sysselsättning för denne. Då anstalten avsåges att förläggas till en egendom, som vore belägen på ett relativt obetydligt avstånd (cirka 5 kilometer) från skyddshemmet för själsligt abnorma flickor, Skarvik-Tallåsen, hade de sakkunniga — såsom tidigare antytts — tänkt sig den anordningen, att förenämnde läkare även skulle stå till förfogande såsom läkare för eleverna vid detta hem. Enligt vad de sakkunniga inhämtat, anlätades för närvarande vid hemmet två psykiater för elevernas psykiska vård samt vederbörande provinsialläkare vid andra förekommande sjukdomsfall. Vid överläggningar, som de sakkunniga haft i frågan med representanter för hemmets ägare, Stockholms stadsmission, hade framgått, att från stadsmissionens sida intresse funnes för en sådan lösning av hemmets läkarfråga, att läkaren vid den planerade anstalten för psykiskt abnorma manliga skyddshemselever kunde ombesörja läkarvården jämväl vid Skarvik-Tallåsen. Även fullgörandet av läkarvården vid Skarvik-Tallåsen borde enligt de sakkunnigas mening tillkomma läkaren såsom tjänsteåliggande. Stockholms stadsmission borde givetvis härför till staten utgiva ersättning, varom överenskommelse syntes få träffas med stadsmissionen. De uppgifter, som enligt vad ovan anförts borde tillkomma läkaren såsom tjänsteåligganden, syntes de sakkunniga motivera, att den avsedda befattningen såsom anstaltens chef, tillika läkare, uppfördes å lönestat. Befattningen syntes lämpligen böra placeras i lönegraden B 28 i likhet med befattning såsom överläkare av andra klass vid statens sinnessjukhus. Med befatt-

ningen borde även vara förenad förmånen av fri bostad. Jämväl beträffande övriga förmåner borde innehavaren av ifrågavarande befattning vara jämställd med överläkare av andra klass vid statens sinnessjukhus.

Vidare hade de sakkunniga tänkt sig såsom en lämplig anordning, att läkaren jämväl skulle tjänstgöra såsom psykiatrisk rådgivare åt skyddshemsinspektören i de ärenden, beträffande vilka inspektören behövde anlita psykiatrisk sakkunskap. Dylik sakkunskap bleve tvivelsutan erforderlig i vida stegrad omfattning efter genomförandet av den nya ordningen för intagning i skyddshem. Härigenom skulle nämnde läkare också erhålla en särskild erfarenhet och sakkunskap rörande skyddshemsklientelet och dettas psykiska beskaffenhet, vilken kunde bliva av värde för hela skyddshemsväsendet. Uppdraget att vara psykiatrisk rådgivare åt skyddshemsinspektören syntes emellertid de sakkunniga icke böra ingå i de åligganden, som läkaren hade att fullgöra mot åtnjutande av löneförmånerna såsom läkare vid anstalten, utan syntes läkaren härför böra uppbära ett särskilt arvode, vilket lämpligen kunde bestämmas till 2,000 kronor för år.

Med hänsyn till de krav, vilka måste ställas på innehavaren av läkarbefattningen, samt den placering i lönehänseende, som föreslagits beträffande denna, har det synts de sakkunniga lämpligt att för behörighet till befattningen uppställas samma villkor, som gälla i fråga om befattning såsom överläkare (tillika sjukhuschef) vid statens sinnessjukhus. Därest sökande under tidigare verksamhet förvärvat ingående förtrogenhet rörande behandlingen av vanartade psykiskt abnorma ungdomar, har detta synts böra tillmätas särskild vikt vid befattningens tillsättande. I likhet med vad som gällde överläkare vid statens sinnessjukhus borde läkaren utnämnas av Kungl. Maj:t. Enär anstalten i organisatoriskt avseende skulle tillhöra skyddshemsväsendet samt sålunda stå under socialstyrelsens överinseende, hava de sakkunniga ansett riktigast, att förslag om läkarbefattningens besättande avgives av socialstyrelsen och medicinalstyrelsen gemensamt.

I enlighet med det anförda hava de sakkunniga uppgjort följande förslag till lönestat för den nya anstalten.

Befattning.	Lönegrad.	Lön.
1 chef, tillika läkare	B 28	9,540
1 avdelningsföreståndare, tillika redogörare	B 20	5,880
1 » » lärare	B 20	5,880
1 yrkeslärare	B 12	3,660
1 biträdande lärarinna, tillika husmoder	B 11	3,240
1 » » » »	B 11	3,240
1 vårdare, tillika arbetsledare	B 10	3,240
1 kameralbiträde	B 8	2,730
1 avdelningssköterska	B 8	2,730
1 vårdare	B 8	2,880
3 »	B 8	8,640
1 skötare	B 6	2,580
2 »	B 6	5,160
	<hr/>	
	Summa kronor	59,400

Lönerna hava inom de angivna lönegraderna beräknats för den högsta löneklass å A-ort, enligt vilken vederbörande äger rätt att uppbära lön. Befattningen såsom kameraltbiträde har förutsatts beklädas med kvinnlig innehavare. De sakkunniga hava slutligen i förevarande samband yttrat följande:

Den av de sakkunniga sålunda föreslagna personalsorganisationen för anstalten syntes tvivelsutan kunna förefalla väl stor i betraktande av det beräknade relativt ringa platsantalet å anstalten. Den särskilda beskaffenheten av det klientel, som skulle omhändertagas å anstalten, syntes emellertid nödvändig göra en större och mera kvalificerad personal, än som i allmänhet vore erforderlig vid vanliga skyddshem. Disproportionen mellan antalet elever och befattningshavare vid anstalten, som i förevarande fall ej syntes kunna undvikas, komme givetvis att minskas, allteftersom anstalten utbyggdes och belägningens omfattning ökades. Anställande av personal syntes för övrigt böra ske allenast successivt, i den mån behovet av arbetskrafter å anstalten gjorde sig gällande.

Verksamheten vid anstalten skall enligt de sakkunnigas förslag ledas av en styrelse, vilken i likhet med bland annat styrelse för kombinerat skol- och yrkeshem bör bestå av ordförande och fyra andra ledamöter. Av dessa bör en äga pedagogisk utbildning, en vara läkare samt en hava allmän praktisk erfarenhet. Vidare hava de sakkunniga ansett böra stipuleras, att juridisk sakkunskap skall vara företrädd i styrelsen.

Förslag till de om- och nybyggnader vid Lövsta, som skulle bliva erforderliga för anstaltsbyggnader och bostadshus för personal, har i samråd med de sakkunniga utarbetats av arkitekten i järnvägsstyrelsen B. Jonson.

Enligt detta förslag skulle för skolhemsavdelningen erfordras en skol- och matsalsbyggnad, innehållande 3 skolsalar, var och en avsedd för 20 elever, materialrum, 2 slöjdsalar, vardera för 12 å 15 elever, matsal för högst 40 elever jämte erforderliga kökslokaler, bostadslägenheter för biträdande lärarinna — tillika husmoder — och för kökspersonal ävensom ett gästrum. Vidare ägde avdelningen behov av en byggnad för gymnastik- och samlingsal. I denna byggnad, som skulle vara gemensam för hela anläggningen, borde även inrymmas lokaler för bad- och tvättinrättning. Därjämte erfordrades 4 elevhem, innehållande 2 sovsalar med plats för 3 elever i vardera, rum för sköterska, rum för elev, dagrum, läsrum samt förråds- och tvättrum. Slutligen inginge i förslaget uppförandet av två bostadshus, det ena innehållande 3 rum och kök samt hall för avdelningsföreståndare, tillika lärare, det andra innehållande 2 rum och kök för assistent.

För arbetshemsavdelningen vore nödvändigt uppföra en byggnad för elevförläggning. Denna byggnad skulle enligt förslaget innehålla sovrum för elever, bestående av 14 enkelrum, 2 rum med plats för 3 elever i vardera, en sluten avdelning, bestående av 5 enkelrum, vaktrum, erforderliga förråd, tvättrum m. m., skolsal, dagrum, läsrum, matsal med erforderliga kökslokaler med förrådsrum ävensom bostadsrum för husmoder samt för kökspersonal. Vidare erfordrades för avdelningen en administrationsbyggnad. För detta ändamål kunde enligt förslaget den nuvarande mangårdsbyggnaden vid Lövsta disponeras. Denna byggnad avsåges skola innehålla expeditionsrums för läkaren, kontorsrum för föreståndaren, rum för skrivbiträde, gästrum samt bostad om 3 rum och kök för föreståndaren. Därjämte borde uppföras en byggnad för observations- och intagnings-

avdelning, vilken byggnad skulle innehålla sovsal för 3 elever, dubbelrum, 5 enkelrum, vaktrum, dagrum samt matrum med tekök. Denna byggnad skulle jämväl innehålla erforderliga tvättrum, förrådsrum och dylikt, expeditionsrum för läkaren, behandlingsrum, rum för skrivbiträde och rum för psykologisk undersökning. I anslutning till denna observationsavdelning skulle utrymme jämväl beredas för en sjukavdelning, bestående av sjuk-sal för 5 elever, dubbelrum, isoleringsrum samt förråd och sköljrum jämte bostadsrum för översköterskan. Vidare borde uppföras 7 bostadshus för befattningshavare vid anstalten, däraf ett bostadshus om 6 rum och kök för läkaren. Enligt detta förslag skulle kostnaderna för byggnadsarbetena uppgå till sammanlagt 911,000 kronor.

Slutligen erfordrades vissa ekonomibyggnader för jordbruket. För detta ändamål förelåge dock ej behov av nybyggnader utan allenast vissa omändringar och reparationer i syfte att modernisera dessa byggnader ävensom anskaffande av en foderhiss. Kostnaderna för dessa ändringsarbeten m. m., till vilka förslag uppgjorts av jordbrukets elektrotekniska forskningsinstitution i samråd med sakkunnigledamoten Treschow, hade beräknats till 6,700 kronor.

I anslutning till frågan om Lövsta-anstaltens organisation hava de sakkunniga uppmärksammat behovet av ändringar i stadgan för skyddshemmen med hänsyn till anstaltens speciella funktioner. Härutinnan anföra de sakkunniga:

Enär, såsom framginge av det anförda, den av de sakkunniga föreslagna organisationen av anstalten i vissa avseenden avveke från vad som härutinnan stadgats beträffande övriga skyddshem, skulle ett genomförande av de sakkunnigas förslag påkalla vissa ändringar i stadgan för skyddshemmen. Med hänsyn till de sakkunnigas förut angivna principiella ståndpunkt i fråga om omfattningen av den planerade anstaltens framtida uppgifter ävensom anstaltens i flera hänseenden från de övriga skyddshemmen skilda organisation hade de sakkunniga emellertid haft under övervägande, huruvida det icke vore lämpligare, att erforderliga bestämmelser inflöte i ett för anstalten utfärdat särskilt reglemente än att den nya stadgan för skyddshemmen — som ännu icke trätt i tillämpning — underkastades av en eventuell omorganisation betingade ändringar. En dylik lösning förefölle också kunna innebära fördelar i författningstekniskt avseende. I anledning härav hade de sakkunniga avstått från att utarbete något detaljerat förslag i ämnet utan funnit, att därmed lämpligen borde anstå, tills beslut fattats i organisationsfrågan.

Yttranden.

Beräkningen av platsbehovet å psykopatanstalten samt förslaget om anstaltens förläggning till Lövsta hava de hörda myndigheterna antingen ansett sig sakna möjlighet att bedöma eller ock lämnat utan erinran.

Domänstyrelsen framhåller i sistnämnda angelägenhet följande.

Styrelsen ville icke motsätta sig, att den på arrende till den 14 mars 1940 upplåtna delen av kronoegendomen Lövsta nr 1 från löpande arrendeperiods utgång eller den tidigare tidpunkt, varom överenskommelse kunde träffas med arrendatorn av egendomen, av statsverket disponerades för det av de sakkunniga föreslagna ändamålet, så länge det ifrågasatta skyddshemmet därstädes upprätthölls. Styrelsen förutsatte därvid i likhet med de sakkunniga

att utan kostnad för domänfonden reglering skedde av de rättigheter och skyldigheter, kronan ägde gentemot vederbörande arrendator. Beträffande den till egendomen hörande skogsmarken syntes det styrelsen ur förvaltnings-synpunkt emellertid lämpligast, att denna helt bibehölles under styrelsen. Det syntes icke vara rationellt, att för skötseln av denna skog två särskilda förvaltningsorgan anlätades. Hinder borde icke möta mot att sådana anordningar vidtoges, att anstaltens behov av husbehovsvirke i varje fall säkerställdes. Det borde även vara möjligt att i första hand erbjuda anstaltens klientel arbeten, som erfordrades för skogens behöriga skötsel.

Beträffande Lövstaförslagets övriga delar hava visserligen vederbörande myndigheter anlagt avvikande synpunkter i vissa avseenden, men i stort sett har förslaget jämväl härutinnan blivit föremål för tillstyrkan.

Statskontoret finner sig mera allmänt böra framhålla följande:

Statskontoret hade med ledning av de i betänkandet lämnade uppgifterna angående de arbetsuppgifter, som skulle åvila de olika befattningshavarna, icke kunnat närmare bedöma storleken och lämpligheten i övrigt av den föreslagna organisationen av skol- och arbetshemmen vid anstalten. De sakkunniga hade emellertid uttalat, att anställande av personal borde ske allenast successivt, i den mån behovet av arbetskrafter å anstalten gjorde sig gällande. Statskontoret delade de sakkunnigas uppfattning om det lämpliga i en sådan anordning och ville i anslutning därtill framhålla angelägenheten av att i avvaktan på erfarenhet angående storleken av det personalbehov, som kunde komma att uppstå, försiktighet iakttoges i fråga om beredande av fastare anställning åt befattningshavarna. I varje fall syntes ordinarie tjänster icke böra inrättas i vidare mån än det befunnos otvivelaktigt, att för framtiden bestående behov därav komme att föreligga. Enligt ämbetsverkets mening kunde ifrågasättas, om icke i avvaktan på närmare erfarenhet därutinnan hela anstalten borde uppföras på extra stat.

Medicinalstyrelsen anser, att psykopatanstalten med hänsyn till dess arbetsuppgifter och till den omständigheten, att den av de sakkunniga föreslagits ställd under medicinsk ledning, lämpligen bör underställas medicinalstyrelsen. Styrelsen kan icke dela de sakkunnigas mening, att anstalten icke bör intaga en särställning i organisatoriskt avseende i förhållande till övriga skyddshem. Styrelsen anför till stöd för sin ståndpunkt bland annat:

De sakkunniga sade sig hava räknat med att evakuering till sinnessjukvården i viss omfattning komme att äga rum, en omständighet, som enligt styrelsens förmenande ytterligare underströke, att gränsdragningen mot den egentliga sinnessjukvården bleve konstlad, i det sinnessjukvården till en början beräknades skola tillhandahålla det antal platser å slutna specialavdelningar, som komme att visa sig vara ofrånkomligt, intill dess en egen slutna avdelning vid anstalten blivit organiserad under ett senare utbyggnadsskede.

För den av styrelsen sålunda hävdade uppfattningen talade slutligen, att den föreslagna anstalten i sitt slutliga skick avsåges komma att bestå av ett skyddshem för psykopater, en förvaringsanstalt för förminskat tillräkneliga minderåriga förbrytare och slutligen av ett sinnessjukhus för omhändertagande av straffrifyklarade. Då det redan befunnits lämpligt avskilja de sinnesslöa från skyddshemmen för att överföras till sinnesslövården, funne styrelsen det lika naturligt, att även anstalten för övriga psykiskt abnorma redan från början underställdes medicinsk myndighet. Den fullt utbyggda

anstalten kunde icke till sina olika komponenter sortera under olika administrativa myndigheter, nämligen socialstyrelsen, fängvårdsstyrelsen och medicinalstyrelsen. Då den skulle handhava vården av i olika avseenden psykiskt abnorma, borde den ock redan från början inrangeras bland rikets sjukvårdsanstalter, detta så mycket mera som den även komme att få taga vård om vissa psykiskt abnorma, epileptiska gossar, som icke lämpligen borde vårdas på epileptikeranstalt.

Vad angår de föreslagna anstaltsbyggnadernas planläggning framhåller *byggnadsstyrelsen* följande:

Till remissakten hörande ritningsförslag till de avsedda byggnaderna gäve styrelsen i stort sett icke anledning till erinran; dock borde vid deras vidare utarbetande beaktas, att planen till gymnastiksalens källarvåning, som vore mindre tillfredsställande, omarbetades, förslagsvis med ledning av skolöverstyrelsens normalritningar till sådana lokaler ävensom att trappan och trapphallen i observationsbyggnaden erhöle direkt dager.

Medicinalstyrelsen, som icke vore i tillfälle att uttala sig om de föreslagna byggnadernas planläggning, har emellertid framhållit följande.

Vad beträffade den för den föreslagna anstalten framlagda organisationsplanen ville styrelsen framhålla, att uppdelningen av skolhemsavdelningen på 4 smärre byggnader med endast 6 à 8 elever i varje syntes styrelsen väl ägnad att så långt möjligt differentiera elevernas vård och giva deras omgivning önskvärd hemkaraktär. Därtill komme även att bidra, att inom varje sådant elevhem en vårdare skulle vara boende. Enligt utredningen vore även ett rum för sköterska upptaget i planen inom varje byggnad. Styrelsen hade under hand förvissat sig om, att de sakkunniga i första hand tänkt sig, att innehavarna av befattningarna i fråga skulle vara kvinnor. Styrelsen ville dock framhålla, att beläggningen kunde bliva sådan, att ett eller flera av dessa elevhem kunde komma att kräva manlig vårdare, i vilket fall bostad för gift sådan måste beredas honom i eller invid hemmet.

Vad härefter angår personalens storlek, har *medicinalstyrelsen* hävdadt, att en viss ökning av den föreslagna personalstaten syntes ofrånkomlig. Styrelsen har rörande detta spörsmål anført:

Under hand hade styrelsen erfarit, att personaluppsättningen vid skolhemmet beräknats med hänsyn till vid skyddshemmen tillämpade arbetstider. Då emellertid en viss tillgång till avbytare för vårdpersonalen enligt styrelsens förmenande alltid måste finnas tillgänglig, måste personalstaten ökas med hänsyn därtill.

Vad anginge arbetshemmet, ville styrelsen först erinra om att detta planerats såsom ett observations- och upptagningshem med 10 platser och en egentlig arbetshemsavdelning om 25 platser, vartill komme en avdelning för sängliggande sjuka, beräknad för 8 platser. I avseende å sistnämnda avdelning ville styrelsen — med hänsyn till vad styrelsen anført om vård av å skyddshemmen befintliga tuberkulösa elever å ifrågavarande anstalt — framhålla, att den planerade sjukavdelningen icke kunde tillgodose detta nya krav. Vid anstaltens definitiva utformning måste nödig hänsyn därtill tagas. Enligt utredningen skulle den närmaste ledningen av observationsavdelningen och sjukavdelningen handhavas av en avdelningssköterska. Till hennes hjälp hade beräknats 3 skötare. Observationsavdelningen måste enligt styrelsens förmenande organiseras som en övervakningsavdelning med permanent tillsyn natt och dag. Ehuru styrelsen icke haft tillfälle taga del av ritningarna och sålunda ej kunnat göra sig en bestämd uppfattning om de i dessa avdel-

ningar ingående olika lokaliteternas inbördes placering, ansåge styrelsen sig dock med bestämdhet kunna hävda, att personalen vore för knappt beräknad. Därtill komme, att de sakkunniga icke hade tagit hänsyn till skälig arbets-tidsbegränsning, en omständighet som ytterligare underströke, att personalen icke vore tillräcklig.

I fråga om anstaltschefens utbildning och löneför-måner framgår av de avgivna yttrandena bland annat följande.

Medicinalstyrelsen ansluter sig till vad de sakkunniga anfört rörande be-hörighetsvillkoren men vill dock framhålla, att jämväl en viss utbildning i pediatrik synes styrelsen värdefull.

Beträffande löneförmånerna anför *statskontoret*:

Enligt de sakkunnigas förslag skulle befattningen såsom anstaltens chef — vilken skulle vara läkare med särskild psykiatrisk skolning — i likhet med överläkare av 2:a klass vid statens sinnessjukhus inplaceras i lönegraden B 28 och därutöver åtnjuta förmånen av fri bostad. För den sålunda före-slagna lönen skulle anstaltschefen enligt förslaget vara skyldig att utan sär-skild ersättning stå till föfogande som läkare för eleverna vid Stockholms stadsmiissions skyddshem Skarvik-Tallåsen för själsligt abnorma flickor, var-vid stadsmiissionen efter därom träffad överenskommelse skulle lämna stats-verket gottgörelse för denna vård. Därjämte hade de sakkunniga funnit det vara en lämplig anordning, att chefen för anstalten jämväl skulle tjänstgöra som psykiatrisk rådgivare åt skyddshemsinspektören. För sistnämnda upp-drag skulle han äga uppbära ett särskilt arvode, vilket enligt de sakkunnigas mening borde bestämmas till 2,000 kronor för år.

Statskontoret hade icke något annat att erinra beträffande avlöningsför-månerna åt anstaltens chef än att det syntes ämbetsverket kunna ifrågasättas, om icke befattningen såsom psykiatrisk rådgivare åt skyddshemsinspektören borde utan särskild gottgörelse förenas med chefstjänsten och att särskilt arvode i stället borde få utgå till anstaltschefen för den av honom lämnade läkarvården vid stadsmiissions skyddshem Skarvik-Tallåsen. Därigenom skulle vinnas, att samtliga arbetsuppgifter, som åläge anstaltschefen i tjänsten, hade ställig karaktär. Förutsättning för en dylik anordning borde dock vara, att den gottgörelse, som stadsmiissionen skulle hava att gälda för den lämnade läkarvården vid nämnda skyddshem för flickor, ungefärligen komme att svara mot det arvode å 2,000 kronor, som ansetts skäligt för uppdraget att vara rådgivare åt skyddshemsinspektören. I annat fall syntes förevarande spörs-mål böra ordnas i huvudsaklig överensstämmelse med vad de sakkunniga föreslagit.

Skolöverstyrelsen finner självfallet, att anstalten bör till sitt förfogande hava en läkare med psykiatrisk utbildning. Styrelsen fortsätter:

Huruvida denna befattningshavare jämväl borde bekläda posten som an-staltens chef, syntes emellertid kunna diskuteras. Även för denna anstalt syntes kunna tänkas en sådan anordning, som de sakkunniga föreslagit i fråga om uppfostringsanstalten för vanartade sinnesslöa gossar å Salbohed, näm-ligen att anstalten, utan att föreståndaren vore medicinskt utbildad, genom en vid densamma mot visst arvode anställd läkare hade tillgång till såväl psykisk omvårdnad som kroppssjukvård. Då Lövstaanstalten i högre grad än Salbohedanstalten måste anses komma att få karaktären av ett sjukhem för själsligt abnorma, syntes den förra visserligen vara i större behov av en läkares ständiga övervakande. Enligt överstyrelsens mening borde det dock

undersökas, om icke detta övervakande skulle kunna med tillräcklig effektivitet åstadkommas, utan att läkaren därigenom bleve bunden vid anstalten såsom dess föreståndare. De sakkunniga ansågo själva, att läkaren-chefens åligganden icke skulle av honom kräva full sysselsättning, tydligtvis med hänsyn till det förhållandet, att närmast under honom skulle vara anställda två avdelningsföreståndare, en för skolhemmet, tillika lärare, samt en för arbetshemmet, tillika redogörare. Fördenskull hade de sakkunniga tänkt sig, att anstaltschefen jämväl skulle kunna stå till förfogande såsom läkare för eleverna vid det omkring 5 kilometer från Lövsta belägna skyddshemmet för själsligt abnorma flickor, Skarvik-Tallåsen, som alltså härför skulle till staten utgiva skälig ersättning, vilken kunde möjliggöra befattningens placering i lönehänseende till jämställdhet med överläkare av andra klass vid statens sinnessjukhus eller lönegrad B 28. Överstyrelsen ville icke betvivla, att en dylik tjänsteförening i praktiken kunde visa sig lämplig och hade intet att invända mot vare sig denna anordning eller den föreslagna löneplaceringen med till densamma hörande ytterligare förmåner, allt under förutsättning, att anordningen med läkaren som anstaltschef visade sig vara den i detta fall ändamålsenligaste.

Lönenämnderna hava beträffande anstaltschefens löneställning anfört följande.

Det borde i förevarande sammanhang erinras, att såsom chef för den ojämförligt mycket större Vilhelmsroanstalten — med 220 platser och omkring 100 befattningshavare — av medicinalstyrelsen föreslagits en överläkare av 3:e klass i lönegraden B 27. Huruvida en dylik skillnad i löneställningen mellan nämnda båda befattningshavare kunde anses sakligt motiverad, undandrogo sig emellertid lönenämndernas bedömande. Lönenämnderna hade även funnit tveksamt, huruvida icke uppdraget såsom rådgivare åt skyddshemsinspektören borde utan särskild ersättning för uppdraget ingå i befattningshavarens ordinarie tjänsteåligganden.

Beträffande den övriga anstaltspersonalens löneförmåner och kompetens hava några myndigheter framställt vissa erinringar mot de sakkunnigas förslag. Sålunda framhåller *statskontoret*:

Inplaceringen i lönegraden B 20 av avdelningsföreståndare vid skolhemmet kunde måhända giva anledning till tvekan. Med hänsyn till vikten av att för ifrågavarande befattning förvärva verkligt kvalificerad innehavare ville ämbetsverket emellertid icke göra erinran mot den föreslagna lönegradsplaceringen. Däremot ansågo sig statskontoret böra ifrågasätta, huruvida vårdarna borde hänföras till så hög lönegrad som den av de sakkunniga föreslagna (B 8). För egen del ville ämbetsverket förorda lönegraden B 7, vilket skulle innebära att de placerades en lönegrad högre än skötare vid statens sinnessjukhus.

I fråga om den föreslagna organisationen av arbetshemmet ville statskontoret uttala, att tillräckliga skäl knappast syntes föreligga för anställande av ett kameraltbiträde i lönegraden B 8. För utförande av de arbetsuppgifter, som kunde komma att åvila ifrågavarande biträde åt redogöraren vid anstalten, syntes det icke vara erforderligt att anställa biträde i högre lönegrad än B 4 eller högst i kanslibiträdesgraden B 7.

Vidare syntes avdelningssköterskan knappast böra placeras mer än en lönegrad högre än översköterska vid statens sinnessjukhus. Då sistnämnda befattningshavare tillhörde lönegraden B 6, borde alltså avdelningssköterskan vid arbetshemmet enligt statskontorets mening inordnas i lönegraden B 7.

Medicinalstyrelsen har jämväl uppmärksammat vårdarnas förhållandevis gynnsamma lönevillkor men finner dessa skäliga med hänsyn till de speciella förhållandena.

Pedagogiske inspektören för sinnesslöundervisningen framhåller, att elevmaterialet vid anstalten komme att utgöras av intellektuellt normalt begåvade barn, i allmänhet över de första skolåren, varför undervisningen i stort sett komme att ligga på folkskolestadiet. Samtliga lärarkrafter borde således vara folkskollärare med god erfarenhet och utbildning på det abnormpedagogiska området. Vidare anser inspektören, att konkurrensen om lärarplatserna borde stå öppen för manliga och kvinnliga lärare. Detsamma borde gälla om befattningarna såsom vårdare och skötare, dock så att övervägande manliga befattningshavare placerades vid arbetshemmet och övervägande kvinnliga vid skolhemmet. Slutligen har inspektören — med hänsyn till det förhållandet, att elevmaterialet vore särskilt svårartat och att de föreslagna lärartjänsterna vore förenade med annan befattning — ansett skäligt, att befattningshavarna placerades i något högre lönegrad än vanliga folkskollärare.

Skolöverstyrelsen yttrar, att den föreslagna befattningen såsom avdelningsföreståndare vid skolhemmet som regel borde besättas med manlig innehavare. I fråga om de två biträdande lärarinnor, vilka tillika skulle vara husmödrar, framhåller överstyrelsen, att meningen syntes vara, att dessa befattningshavare med placering i lönegrad B 11 skulle vara småskollärarinnor, tydligen med någon husmodersutbildning. Överstyrelsen har såsom motivering för befattningshavarnas placering i högre lönegrad anført följande.

Då de barn, som skulle komma att undervisa vid denna anstalt, förutsattes vara i intellektuellt hänseende jämställda med normala barn eller i varje fall icke underlägsna s. k. hjälpklassbarn, syntes de ock böra erhålla en undervisning, som svarade mot vanlig folkskola eller hjälpskola och sålunda meddelas av examinerade folkskollärare. Visserligen syntes det kunna förutsättas, att minst dylik kompetens komme att innehavas av skolhemmets föreståndare, som även skulle meddela undervisning, men då han näppeligen syntes kunna taga hand om hela folkskolestadiet borde åtminstone den ena av lärarinnorna — helst båda — hava folkskollärarkompetens. Det vore desto egendomligare, att de sakkunniga icke uttalat sig härför, som de i fråga om Salbohed — där endast sinnesslöundervisning skulle förekomma — räknat med att för en lärarinnetjänst skulle kunna bliva anställd person med folkskollärarkompetens, som i så fall enligt deras förslag borde placeras i lönegrad B 18. Överstyrelsen ifrågasatte alltså, att båda eller åtminstone en av de vid den föreslagna anstalten å Lövsta anställda lärarinnorna, tillika husmödrar, skulle vara examinerade folkskollärarinnor med husmoderutbildning och placeras i lägst lönegrad B 18. Att dessa befattningar skulle, såsom den pedagogiska inspektören för sinnesslöundervisningen föreslagit, kunna besättas även med manliga innehavare, syntes med hänsyn till den husmoderliga bisysslan knappast lämpligt.

Innan lönenämnderna närmare inginge på en detaljgranskning av förslaget i nu ifrågasvarande delar, hava lönenämnderna velat framhålla, att beröringspunkter i fråga om befattningshavarnas anställnings- och avlöningsförhållanden förefunnes mellan å ena sidan de nu ifrågasatta anstalterna samt å

andra sidan vissa andra anstalter, beträffande vilka lönenämnderna på sistone haft att avgiva yttranden. Lönenämnderna anföra vidare:

Lönenämnderna ville i sådant hänseende erinra om nämndernas gemensamma utlåtande den 11 januari 1938 angående förslag till statens övertagande av Vilhelmsro anstalt för fallandesjuka ävensom om undervisningsväsendets lönenämnds yttranden den 27 november 1937 angående anslag till skyddshemsverksamheten för budgetåret 1938/1939 samt den 4 december 1937 angående förslag om ändrade avlöningsbestämmelser för lärarpersonalen vid statens uppfostringsanstalter för sinnesslöa gossar och flickor. Lönenämnderna ville understryka önskvärdheten av att befattningshavarnas löneställning och tjänstebenämningar bestämdes efter enhetliga principer vid de olika slag av anstalter, vilkas organisatoriska förhållanden i olika sammanhang för närvarande vore föremål för statsmakternas prövning.

Vad härefter anginge utredningsmännens förslag till lönestater för de ifrågasatta anstalterna, ville lönenämnderna till en början framhålla, att ordinarie anställning icke borde erhållas, utan att befattningshavarens lämplighet för tjänsten blivit vederbörligen prövad. I sådant hänseende syntes, i likhet med vad som i allmänhet gällde vid statens sinnessjukhus, böra krävas minst två års praktisk tjänstgöring med likartade arbetsuppgifter som de, vilka ankomme på innehavaren av den ordinarie tjänsten. I detta sammanhang ville lönenämnderna även framhålla, att det syntes böra övervägas, huruvida icke en del av de föreslagna befattningarna åtminstone tillsvidare skulle kunna inrättas såsom extra ordinarie tjänster.

Befattningen såsom yrkeslärare hade de sakkunniga, under hänvisning till motsvarande förhållanden vid yrkeshemmen, placerat i lönegraden B 12. Lönenämnderna anföra härom:

I anledning därav ville lönenämnderna erinra om att undervisningsväsendets lönenämnd i sitt yttrande den 27 november 1937 rörande skyddshemmen givit uttryck åt den uppfattningen, att för hantverksmästarna en placering i lönegraden B 10 vore fullt tillräcklig. Därvid hade nämnden framhållit, att i sistsagda lönegrad vore upptagna såväl yrkesmästare av 1:a klass vid fångvårdsstaten som hantverksföreståndare av 1:a klass vid statens sinnessjukhus. Under hänvisning till det anförda ville lönenämnderna förorda, att yrkeslärare vid den ifrågasatta psykopatanstalten placerades i lönegraden B 10.

I övrigt hava lönenämnderna i hithörande angelägenheter gjort följande påpekanden.

Den föreslagna befattningen såsom vårdare, tillika arbetsledare, i lönegraden B 10 syntes lämpligen böra benämnas allenast arbetsledare. Samma benämning hade undervisningsväsendets lönenämnd förordat i sitt yttrande rörande skyddshemmen för en föreslagen befattning såsom assistent och arbetsledare (B 10) vid skolhem för gossar.

För de göromål, som av utredningsmännen avsetts för kameratebiträdet (B 8), ansåge lönenämnderna med hänsyn till anstaltens storlek tillräckligt med ett kanslibiträde i lönegraden B 7.

I anledning av förslaget om inrättande av en särskild befattning såsom avdelningssköterska i lönegraden B 8, ville nämnderna påpeka, att vid läroanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte funnes en särskild över-skötersketjänst i lönegraden B 7 med i viss mån jämförliga arbetsuppgifter. Med hänsyn till att avdelningssköterskan vid psykopatanstalten borde vara utbildad i allmän sjukvård ävensom äga behörighet till befattning som över-sköterska vid statens sinnessjukhus, hade lönenämnderna likväl icke velat påyrka någon ändring av utredningsmännens förslag i förevarande avseende.

Departementschefen.

När det gäller frågan om anstaltens organisation och beräkningen av det erforderliga platsbehovet, finner jag de sakkunnigas ställningstagande välgrundat. Vid remissbehandlingen har förslaget också i stort sett funnits tillfredsställande utformat.

Då jag — vad till en början angår anstaltens förläggning — ansluter mig till tanken på ett utnyttjande för ändamålet av kronoegendomen Lövsta, anser jag mig dock böra biträda domänstyrelsens uppfattning att den till egendomen hörande skogsmarken lämpligen tills vidare bibehålles under styrelsens förvaltning. Jag förutsätter emellertid härvid, att tillgång till husbehovsvirke säkerställes samt att anstaltens klientel i första hand anlitas för nödvändiga arbeten vid skötseln av den för anstaltens behov disponerade skogsmarken. För övrigt torde det få ankomma på domänstyrelsen att vidtaga de åtgärder, som bliva erforderliga för egendomens upplåtelse åt anstalten.

I sitt yttrande över förslaget har medicinalstyrelsen ansett anstalten lämpligen böra underordnas styrelsen. Även om en sådan anordning från rent medicinska synpunkter må synas näraliggande, kan man icke bortse från att därav skulle följa bestämda olägenheter med hänsyn till skyddshemsorganisationen. Den föreslagna centralanstalten måste nämligen i första hand framstå såsom en betydelsefull del av sagda organisation och kan därför svårligen lösbrutas ur detta sammanhang. Jag tvekar under dessa omständigheter icke att giva min anslutning till de sakkunnigas förslag i denna punkt.

Vad härefter angår anstaltsbyggnadernas planläggning, synes annan erinran ej vara att göra än som framgår av byggnadsstyrelsens yttrande i denna del. Av styrelsen ifrågasatta jämkningar beträffande gymnastiksalen samt observationsbyggnaden synas sålunda böra beaktas vid förslagets vidare utarbetande.

Medicinalstyrelsens farhågor för att den av de sakkunniga föreslagna personalen icke skulle komma att visa sig tillräcklig synas överdrivna, även om hänsyn toges till den ökning av anstaltens klientel, som inträder, därest jämväl skyddshemmens tuberkulösa elever — såsom medicinalstyrelsen enligt min mening med visst fog föreslagit — skulle beredas vård å anstaltens sjukavdelning.

Vidare finner jag i likhet med de sakkunniga starka skäl tala för att anstalten ledes av en psykiatriskt särskilt utbildad läkare. Skolöverstyrelsens betänkligheter härutinnan kan jag sålunda ej dela. Lämpligen bör chefen hava till åliggande att jämväl vara psykiatrisk rådgivare åt skyddshemsinspektören. På sätt statskontoret framhållit, bör alltså särskild gottgörelse ej utgå till läkaren i sistnämnda egenskap. Däremot bör skäligt arvode tillförsäkras läkaren för meddelad sjukvård vid skyddshemmet Skarvik-Tallåsen.

Såsom jag i samband med kostnadsfrågan skall närmare beröra, torde anstalten icke kunna beräknas träda i verksamhet förrän tidigast den 1 januari 1940. Vid sådant förhållande lär det icke böra ifrågakomma att nu taga slutlig ställning till spörsmålet om anstaltspersonalens tjänsteställning samt placering i lönehänseende. Härmed bör anstå tills frågan om personalstaten kommer under omprövning. Jag kan alltså nu begränsa mig till att uttala, att jag finner sakkunnigförslaget i stort sett väl avvägt, ehuru i vissa punkter skäl torde förefinnas för någon jämkning.

Uppfostringsanstalten för vanartade sinnesslöa gossar.

De sakkunniga.

I fråga om platsbehovet vid den föreslagna uppfostringsanstalten för vanartade sinnesslöa gossar hava de sakkunniga anfört följande.

Vad beträffade vården av vanartade sinnesslöa kunde å Salbohedanstalten för närvarande mottagas omkring 50 elever. Ett genomförande av de sakkunnigas framställda förslag, att sinnesslöa icke vidare skulle vårdas å skyddshem, komme givetvis att hava till följd, att åtskilliga av dem, som för närvarande placerades å skyddshem, i stället intoges å sinnesslöanstalt. På grunder, som i det föregående anförts, kunde man utgå ifrån, att av nyssberörda klientel en betydande del komme att kunna vårdas å de vanliga sinnesslöanstalterna. Å andra sidan finge man förutsätta, att en annan del tillhörde den typ, som borde omhändertagas å uppfostringsanstalt för vanartade sinnesslöa. Då såsom villkor för intagning å sådan uppfostringsanstalt gällde, att den sinnesslöe tidigare vistats å vanlig sinnesslöanstalt, borde såsom de sakkunniga i ett annat samband framhållit, från vederbörandes sida hinder icke få resas mot en, låt vara kortvarig, intagning å sådan sinnesslöanstalt av sinnesslö, som i hemmet eller annorstädes utanför anstalt ådaga-lagt vanart. Dock borde i undantagsfall särskilt svårbehandlade barn efter utlåtande av läkare kunna intagas i anstalt för vanartade sinnesslöa, utan att tidigare anstaltsvistelse ägt rum. För möjliggörande härav krävdes ändring i gällande reglemente för statens uppfostringsanstalt för sinnesslöa.

För ett mera exakt bedömande av det ökade platsbehovet å anstalten för vanartade sinnesslöa syntes säkra hållpunkter saknas. Antalet till intagning å Salbohed anmälda barn, som i brist på utrymme icke kunde mottagas å anstalten, hade med nu tillämpad praxis blivit relativt ringa. Ett genomförande av de sakkunnigas förslag syntes emellertid komma att kräva en icke oväsentlig ökning av platsantalet. Försiktigheten syntes dock bjuda, att denna ökning tills vidare begränsades till 30 platser, varigenom sammanlagda antalet platser på anstalten skulle bli 80.

Salbohedanstaltens lämplighet som förläggning av den sålunda utvidgade uppfostringsanstalten finna de sakkunniga uppenbar. Denna utväg skulle enligt de sakkunnigas mening innebära det mest rationella och även billigaste sättet för tillgodoseende av vårdbehovet för nu ifrågasvarande klientel. Anstalten har också, såvitt de sakkunniga kunnat finna, visat sig på ett tillfredsställande sätt fylla sin för närvarande mera begränsade uppgift å förevarande vårdområde.

I detta samband torde jag lämpligen böra återgiva vissa av de sakkunniga sammanställda uppgifter rörande den nuvarande anstalten å Salbohed.

Vid 1921 års riksdag beslöts inrättandet från och med år 1922 av en statens uppfostringsanstalt för sinnesslöa gossar å Salbohed i Västmanlands län (skrivelse nr 277). Anstalten, för vilken Kungl. Maj:t den 9 november 1922 utfärdade reglemente (nr 525), började beläggas den 25 i samma månad.

Enligt reglementet har anstalten till ändamål att meddela uppfostran, undervisning och vård åt sådana sinnesslöa minderåriga gossar, vilka äro eller varit intagna i statsunderstödd uppfostringsanstalt för sinnesslöa eller fallandesjuka men av vederbörande läkare eller inspektör förklarats vara olämpliga för samlivet i sådan anstalt på grund av vanart, benägenhet att

rymma, häftigt lynne, våldsamhet eller annan liknande orsak. Sinnesslöa minderåriga, som äro eller varit intagna i skyddshem eller allmän uppfostringsanstalt, mottagas även å anstalten. Icke sinnesslö minderårig, som är eller varit intagen i statsunderstödd uppfostringsanstalt för fallandesjuka men på sätt nyss nämndes förklarats vara olämplig för samlivet därstädes, må tills vidare också intagas i anstalten. Jämväl sinnesslö eller fallandesjuk, som ej längre är minderårig, må intagas i anstalten, när särskilda skäl därtill äro (§ 1). Utbildningen å anstalten, vilken bör i största möjliga mån anpassas efter de särskilda elevernas förutsättningar, skall i första rummet avse dessas övning till arbetsduglighet i jordbruk, hantverk och träslöjd. Därjämte skola eleverna erhålla undervisning i sådana skolämnen, som kunna anses vara av särskild betydelse för utveckling av deras intellektuella anlag och för deras moraliska fostran samt i vissa övningsämnen (§ 7).

Gällande avlöningsstat för anstalten, som ännu icke uppförts på ordinarie stat, upptager 1 föreståndare, 1 lärare, 1 lärarinna, 1 räkenskapsförare, 2 vårdare, 2 arbetsledare, 1 vaktmästare och 1 husmoder. Den ene arbetsledaren är tillika trädgårdsmästare.

Avlöningen till förenämnda personal utgår enligt äldre grunder i form av lön, tjänstgöringspenningar, vissa förmåner in natura ävensom tillfällig löneförbättring. Härtill kommer dyrtidstillägg.

Utöver ovanberörda personal finnas vid anstalten 1 befallningsman, 1 ladugårdsföman, 1 nattvakt, 3 jordbruksarbetare, 1 chaufför, 1 tvätterska, 1 sömmerska, 1 kokerska och 2 köksbiträden.

Vidare är vid uppfostringsanstalten anställd en läkare.

Anstaltens verksamhet ledes av en styrelse, bestående av ordförande och fyra ledamöter, som utses av Kungl. Maj:t på förslag av skolöverstyrelsen. Av styrelsens ledamöter bör en äga pedagogisk erfarenhet, en vara läkare med psykiatrisk utbildning samt en hava erfarenhet av jordbruk.

Elevantalet vid anstalten utgör för närvarande 56. Av dessa hava 6 utackorderats i enskilda hem och bo sålunda utanför anstalten.

Undervisning försiggår i sinnesslöskola och för sinnesslöa avpassad fortsättningskola. Av eleverna äro 26 skolelever, därav 6 i fortsättningskolan.

Enligt vad som framgår av en från anstaltens föreståndare till de sakkunniga avlämnad promemoria finnas för närvarande vid anstalten följande elevhem och övriga byggnader:

I. Elevhem av trä i en våning med inredd vind. Bottenvåningen innehåller matsal med diskkök, 2 dagrum, snyggningsrum, badrum, pannrum, 7 sovrum, med plats för cirka 40 bäddar, isoleringsrum och 2 verkstadsrum. Vindsvåningen innehåller 1 sovrum med 9 bäddar, 2 skolsalar med materialrum, 1 sjukrum, 1 klädrum med linneförråd samt 1 badrum för personal. Källarvåning saknas.

II. Köksbyggnad av trä i 2 våningar jämte vindsvåning. Bottenvåningen innehåller kök för hela anstalten, matrum för personal, förrådsrum, slöjdsal samt 1 rum för virkesförråd. Övre våningen innehåller 1 syrum, 1 vävrum, 4 bostadsrum för kvinnlig personal, hall samt ett mindre expeditjonsrum för husmodern. Vindsvåningen innehåller 3 förrådsrum och 2 enkelrum.

III. Nödiga lantbruksbyggnader (nyuppförda).

IV. 1 bostadshus inrymmande 1 föreståndarebostad om 4 rum och kök, 1 lärarebostad om 3 rum och kök, 1 bostad för lärarinna om 2 rum och kök samt tillräckliga kontorslokaler.

V. 1 bostadshus för vårdare innehållande 2 rum och kök.

VI. 3 bostadshus för jordbrukspersonal.

Därtill komma smedja, förrådshus för ved samt frukt- och grönsakskällare för trädgårdens behov.

Rörande den utvidgade anstaltens ökade behov av lokaler hava de sakkunniga anfört följande.

Såsom nämnts, skulle anstalten till en början utbyggas till sådan vårdkapacitet, att å densamma kunde mottagas 80 elever. Av elevmaterialet syntes hälften förutsättas komma att utgöras av skolelever och andra hälften av en äldre grupp. Å anstalten borde i anledning härav inrättas två för de olika elevkategorierna avsedda, skilda avdelningar eller en skolhemsavdelning och en arbetshemsavdelning, vardera omfattande 40 elevplatser. Skolhemmet syntes kunna inrymmas i den nuvarande elevförläggningen, medan för arbetshemmet borde uppföras en ny byggnad, vilken även skulle innehålla för anstalten gemensamma ekonomilokaler såsom matsalar, köksavdelning samt dessutom bostadsrum för anstaltens kvinnliga personal.

Vartdera hemmet borde innehålla erforderliga sovrum. I skolhemmet sammanfördes eleverna i sovrum med högst 6 elever i varje rum. Arbetshemseleverna förlades huvudsakligen i enkelrum. För varje avdelning borde avses dagrum jämte övriga nödiga utrymmen. Därjämte borde i elevbyggnaden inrymmas vissa arbetslokaler.

Ytterligare syntes böra uppföras en byggnad, inrymmande anstaltens gymnastik- och samlingssal.

Förslag till de om- och nybyggnader vid Salbohed, som betingades av omorganisationen, hade uppgjorts av anstaltens föreståndare samt sedermera i samråd med de sakkunniga överarbetats av arkitekten Jonson. I detta förslag har hänsyn tagits till de önskemål, som de sakkunniga sålunda framhållit i fråga om de båda hemmens planläggning. Ytterligare framgår av förslaget följande.

I skolhemsavdelningen skulle anordnas tvättrum, snyggingsrum, 2 dagrum, klådrum, sjukrum och isoleringsrum. Den befintliga vindsvåningen bibehålles i nuvarande skick med 2 skolsalar samt material- och förrådsrum.

Nybyggnaden för arbetshemmet borde uppföras i två våningar jämte källarvåning. I övre våningen inreddes sovrum, fördelade på dels sovrum med plats för 3 bäddar i vartdera, dels ock enkelrum. Till avdelningen hörde tvättrum och klådrum. I bottenvåningen inreddes 2 matsalar, en för vartdera hemmet, jämte köksavdelning, vidare dagrum och läsrum för arbetshemmet, 4 enkelrum för kökspersonal samt enkelrum med alkov för husmodern. I vindsvåningen borde inrättas 2 gästrum samt syrum och förrådsrum. Källarvåningen skulle innehålla förrådsrum, värmecentral, bagarstuga, tvättstuga samt badavdelning för såväl elever som personal.

Gymnastik- och samlingssalen borde vidare fördes med avklädningsrum och duschavdelning. Gymnastikbyggnaden har i förslaget planerats i överensstämmelse med motsvarande byggnad vid de statliga skyddshemmen.

Slutligen upptager förslaget uppförande av 7 enfamiljshus för personal, därav ett om 3 rum och kök för lärare. De övriga innehålla 2 rum och kök. Den nuvarande köksbyggnaden har i förslaget omändrats till 2 bostadslägenheter om 2 rum och kök för jordbrukspersonalen.

Den föreslagna utökningen av anstaltens vårdkapacitet kan — framhålla de sakkunniga vidare — självfallet icke genomföras utan att viss, däremot svarande personal nyanställas. De sakkunniga anföra härom:

Vid övervägande av detta spörsmål hade de sakkunniga funnit, att en relativt obetydlig personalökning skulle påkallas vid genomförande av de sak-

kunnigas förslag. Berörda ökning syntes sålunda kunna begränsas till 5 tjänstemän, nämligen 1 lärare, 3 arbetsledare, tillika yrkeslärare, samt 1 vårdare, tillika arbetsledare. Genom viss av de sakkunniga tänkt omändring av köksanläggningen skulle å andra sidan av den nuvarande arbetspersonalen 1 köksbiträde kunna indragas.

Innehavaren av den nya lärarbefattningen skulle utom fullgörande av undervisning vid skolhemmet, tjänstgöra såsom föreståndarens assistent samt i denna egenskap vara föreståndaren behjälplig vid den allmänna tillsynen å anstalten.

Arbetsledarna skulle handhava ledningen av elevernas sysselsättning och utbildning i de yrkesgrenar, som vore företrädda å anstalten.

Vårdarnas uppgift skulle vara att hava den närmare tillsynen över eleverna och handleda dem vid deras sysselsättning i lättare hantverksgrenar samt i övrigt medverka i fostringsarbetet. Av vårdarna syntes 2 böra avses för vartdera hemmet.

Arbetshemmets elever borde sysselsättas i olika yrkesgrenar, varvid vikt lades uppå, att eleverna erhöle arbetsduglighet och praktisk färdighet. Deras sysselsättning borde också väljas så, att den kunde bliva till största möjliga gagn för anstalten. De yrkesgrenar, som därvid närmast borde komma i fråga, syntes vara snickeri, skomakeri, trädgårds- och jordbruksskötsel.

Å lönestat för anstalten skulle enligt de sakkunniga således uppföras 1 föreståndare, 2 lärare, 1 lärarinna, 1 räkenskapsförare och redogörare, 5 arbetsledare, tillika yrkeslärare, 4 vårdare, tillika arbetsledare, och 1 husmoder, tillika biträdande lärarinna. De sakkunniga fortsätta:

Vidare vore viss arbetspersonal behöflig. Den för jordbrukets skötsel erforderliga personalen syntes i likhet med vad för närvarande vore fallet böra avlönas av inkomsterna från jordbruket.

Slutligen borde vid anstalten fortfarande vara anställd en läkare. Läkaren, som syntes böra handhava såväl klienteletts psykiska vård som kroppssjukvården vid anstalten, borde äga särskild psykiatrisk skolning. Till läkaren syntes böra utgå visst arvode för år, vilket lämpligen kunde bestämmas till 1,500 kronor.

Beträffande personalens löneförmåner anföra de sakkunniga följande.

Vad beträffade befattningshavarnas placering i löneavseende syntes föreståndaren med hänsyn till de med motsvarande befattning nu förenade avlöningsförmånerna ävensom anstaltens ökade omfattning och svårskötthet böra placeras i lönegraden B 25. De båda lärartjänsterna syntes i betraktande av de krävande göromål, som komme att åvila lärarna, särskilt det ansträngande arbetet med tillsyn av eleverna, i löneavseende böra jämföras med lärarbefattning vid blindundervisningen samt sålunda inordnas i lönegraden B 20. Lärarinnan, vilken förutsattes hava utbildning som sinnesslö- eller småskollärarinna, borde, i likhet med motsvarande befattningshavare å Lövsta, placeras i lönegraden B 11. Därest emellertid för tjänsten anställdes person med folkskollärarekompetens, syntes avlöningen böra beräknas efter lönegraden B 18. Befattningen såsom räkenskapsförare och redogörare syntes närmast böra jämföras med befattning såsom bokhållare vid statens sinnessjukhus samt i likhet med dylik befattning hänföras till lönegraden B 15. Arbetsledare, tillika yrkeslärare, borde med utgångspunkt, bland annat, från de med motsvarande befattning nu förenade löneförmånerna placeras i lönegraden B 10. I fråga om vårdarna, tillika arbetsledare, hade de

sakkunniga visserligen funnit, att dessa i avseende å sina åligganden närmast bleve jämförliga med skötare vid statens sinnessjukhus. I betraktande emellertid därav, att vårdarna jämväl skulle få till uppgift att handleda elevernas sysselsättning i vissa hantverksgränar samt biträda med deras fostran, hade de sakkunniga ansett sig kunna förorda, att vårdarna, tillika arbetsledare, inordnades i lönegraden B 8. Husmodern borde, liksom förutsatts rörande motsvarande befattningshavare vid Lövsta, placeras i lönegraden B 11.

I enlighet härmed hava de sakkunniga uppgjort följande sammanställning, varvid lönebeloppen beräknats efter högsta löneklass å A-ort.

Befattning.	Lönegrad.	Lön.
1 föreståndare	B 25	8,100
1 lärare	B 20	5,880
1 »	B 20	5,880
1 räkenskapsförare och redogörare	B 15	4,560
1 lärarinna	B 11	3,240
1 husmoder, tillika biträdande lärarinna	B 11	3,240
1 arbetsledare, tillika yrkeslärare	B 10	3,240
4 » , » »	B 10	12,960
1 vårdare, tillika arbetsledare	B 8	2,880
3 » , » »	B 8	8,640
Summa kronor		58,620

I samband med förslaget om Salboheds ändrade organisation hava de sakkunniga slutligen till behandling förehåft frågan om införande av begränsning av tiden för elevs vistelse å anstalten. De sakkunniga framhålla härutinnan:

För närvarande vore icke, i motsats till vad som gällde i fråga om skyddshem, någon maximitid stadgad för elevs kvarstannande å anstalten. Ej heller vore för intagning å anstalten fastställd någon åldergräns vare sig uppåt eller nedåt. Följden härav hade blivit, att elever, tillhörande vitt skilda åldersgrupper, vore intagna å anstalten. De sakkunniga hade haft under diskussion, huruvida det icke, särskilt med hänsyn till numera förefintlig möjlighet att från Salbohed överflytta äldre elever till Salberga och Källshagens sjukhus, borde stadgas en viss ålder, då utskrivning från anstalten senast skulle äga rum. Därvid borde i överensstämmelse med vad som gällde för vistelse å skyddshem maximitiden för elevs kvarstannande å anstalten sättas till fyllda 21 år eller möjligen 24 år. De sakkunniga ansåge emellertid, att ytterligare erfarenhet i frågan borde avvaktas, innan någon ändring vidtoges i gällande bestämmelser.

Yttranden.

Vidkommande det beräknade platsbehovet vid förevarande uppfostringsanstalt har styrelsen för föreningen till minne av Konung Oscar I och Drottning Josephina framhållit, att det icke vore uteslutet, att elevantalet vid uppfostringsanstalten kunde komma att överstiga 80, varför enligt styrelsens mening de sakkunniga här räknat i underkant. I detta samband har styrelsen gjort följande uttalande:

Beträffande omhändertagandet av de sinnesslöa hade de sakkunniga föreslagit, att de sinnesslöa i regel skulle intagas å någon av de statsunderstödda sinnesslöanstalterna och först om de befundes vara olämpliga för samlivet där överflyttas till uppfostringsanstalt. I flertalet fall kunde detta sannolikt låta sig göra. Erfarenheterna från åkerbrukskolonien Hall hade emellertid visat, att ett icke obetydligt antal sinnesslöa vore så pass vanartade, att det icke skulle hava varit riktigt att först pröva dem på allmän sinnesslöanstalt. De sakkunniga hade visserligen förutsatt, att i enstaka fall placering måste ske direkt å statens uppfostringsanstalt för vanartade sinnesslöa, men styrelsen vore av den uppfattningen, att de fall, som måste gå direkt till denna anstalt, vore betydligt flera än de sakkunniga räknat med. Med hänsyn därtill syntes man redan från början böra tillse, att anstalten för vanartade sinnesslöa finge tillräckligt stort platsantal. I annat fall kunde man befara, att de övriga sinnesslöanstalterna under lång tid finge behålla olämpliga element.

Lämpligheten att till Salbohed förlägga uppfostringsanstalten ifrågasattes icke från något håll, även om *medicinalstyrelsen* önskat framhålla, att ett frigörande av Salbohed att disponeras såsom ett annex till Salberga sjukhus i och för sig skulle bäst tillgodose de krav på snar utvidgning, som alltmera gjorde sig gällande inom den av staten direkt ombesörjda sinnesslövården.

Gentemot denna uppfattning hävdar *styrelsen för statens uppfostringsanstalt för sinnesslöa gossar å Salbohed*, att en sådan anordning vore att bestämt avstyrka dels på grund av det 2 mil långa avståndet mellan anstalterna, dels ock emedan man å Salberga sjukhus redan tillämpade en betydligt billigare s. k. familjevård för sådana elever, som eventuellt kunde tänkas vårdas å en öppen anstalt som Salbohed. Skulle jordbrukskoloni för Salberga sjukhus vara erforderlig, syntes en intill sjukhuset belägen, Sala stad tillhörig egendom mera lämpa sig för sådant ändamål.

Vad härefter angår de ökade utrymmen, som vid en utvidgning av Salbohedanstalten bleve erforderliga, har *anstaltsstyrelsen* velat förutsätta, att byggnadsförslagen framdeles komme att underställas styrelsens prövning. Vidare har styrelsen erinrat om att styrelsen i tidigare framställningar till Kungl. Maj:t påvisat det trängande behovet av bostadshus för anstaltens befattningshavare, varför det vore önskvärt, att anslag till sådana i första hand beviljades, om möjligt för budgetåret 1938/1939.

Statskontoret framhåller, att det undandroge sig ämbetsverkets bedömande, huruvida de föreslagna ändringsarbetena vore av behovet påkallade.

Den nyanställning av personal, som de sakkunniga föreslagit, har icke mött någon erinran från de hörda myndigheternas sida.

Beträffande personalens löneförmåner hava däremot i vissa avseenden avvikande uppfattningar gjorts gällande. Sålunda anför *statskontoret*:

Beträffande den föreslagna lönestaten för uppfostringsanstalten för vanartade sinnesslöa gossar hänvisade *statskontoret* i tillämpliga delar till vad ämbetsverket anfört i fråga om förslaget till lönestat för psykopatanstalten å Lövsta. Därutöver ville *statskontoret* uttala följande.

Salbohedanstalten enligt nuvarande bestämmelser en kontant slutlön å 2,600 kronor jämte oreglerat dyrtidstillägg. Därtill komme hyresersättning med 400 kronor ävensom förmånen av fritt bränsle och lyse. De sammanlagda avlöningsförmånerna kunde sålunda beräknas uppgå till omkring 4,000 kronor, vilket närmast motsvarade slutlön å A-ort i lönegraden B 12. I betraktande av den förestående utökningen av anstalten syntes befattningen skäligen böra placeras i lönegraden B 14.

Därest för befattningen såsom husmoder, tillika biträdande lärarinna, avsåges samma arbetsuppgifter som för motsvarande befattningshavare vid psykopatanstalt, syntes tjänstebestämmelsen böra ändras till biträdande lärarinna, tillika husmoder. I fråga om löneställningen för befattningshavaren tillåte sig lönenämnderna hänvisa till vad undervisningsväsendets lönenämnd i sitt berörda yttrande anfört med avseende å lönegradsplaceringen av en liknande tjänst vid skolhem för gossar.

Vidare har lönenämnderna ansett, att tjänstebestämmelserna arbetsledare, tillika yrkeslärare, och vårdare, tillika arbetsledare, lämpligen kunde utbytas mot arbetsledare respektive vårdare.

Skolöverstyrelsen anser i motsats till statskontoret och lönenämnderna, att mot de sakkunnigas förslag om föreståndarens lönegradsplacering ej finnes något att invända samt anför härutinnan:

Mot föreståndarens placering i lönegraden B 25 hade överstyrelsen desto mindre att invända, som överstyrelsen redan i skrivelse till socialdepartementet den 2 november 1937 förklarar sig finna en dylik placering motiverad. Detsamma gällde lärartjänsternas inordnande i lönegrad B 20. Denna jämförelse med lärarbefattning vid blindundervisningen ansågo de sakkunniga motiverad med hänseende till de krävande göromål, som komme att påvåla lärarna, särskilt det ansträngande arbetet med tillsyn av eleverna. Då de däremot i fråga om lärarinnetjänsten, under förutsättning att innehavaren hade folkskollärarkompetens, ville inordna denna i lönegraden B 18, måste härav dragas den slutsatsen, att denna tjänst skulle vara befriad från vissa extra åligganden, som skulle tillkomma de manliga innehavarna. Därmed sades dock i utredningen ingenting. Överstyrelsen hölle före, att, då likställighet i lönehänseende mellan manliga och kvinnliga lärare med samma kompetens numera syntes vara av riksdagen principiellt godkänd, löneskillnad beträffande manlig och kvinnlig lärartjänst i här ifrågasatt fall borde fastställas endast för så vitt blivande instruktionsbestämmelser föreskrev en mera krävande tjänstgöring för den förra än för den senare.

Pedagogiska inspektören för sinnesslöundervisningen åberopar för förevarande anstalts vidkommande de principer rörande öppen konkurrens mellan manliga och kvinnliga lärare vid sökande av lärarbefattningar, som inspektören hävdar i sitt yttrande över de sakkunnigas förslag angående Lövstaanstalten.

Departementschefen.

Gentemot de sakkunnigas förslag om en utvidgning av Salbohed för tillgodoseende av ett ökat platsbehov för vanartade sinnesslöa gossar har jag i stort sett icke funnit anledning till erinran. Det har länge vitsordats, att anstaltens lokalförhållanden icke varit tillfredsställande. Med hänsyn till ovissheten rörande anstaltens framtida uppgifter har det emellertid icke varit möjligt att ifrågasätta åtgärder för uppnående av en bättre ordning.

Genom det nu föreliggande förslaget lär detta hinder få anses undanröjt. I samband med de av utvidgningen föranledda om- och nybyggnadsarbetena böra givetvis jämväl de hittills svävande lokalfrågorna erhålla sin lösning. Den plan, som i detta avseende förebragts, synes mig utgöra en god grund för anstaltens försättande i tidsenligt skick.

Från myndigheternas sida hava icke heller betänkligheter anförts rörande förslagets olika delar i annan mån, än att styrelsen för Hall-anstalten framhållit såsom icke uteslutet, att elevantalet vid den nu planerade uppfostringsanstalten kunde komma att överstiga 80. Även om — såsom de sakkunniga jämväl påpekat — säkra hållpunkter saknas för bedömande av det ökade platsbehovet, synes likväl på i förslaget anförda skäl de sakkunnigas uppskattning böra godtagas. Jag förordar alltså, att åtgärder i huvudsaklig enlighet med nämnda plan komma till stånd.

Vad slutligen angår frågan om löne reglering för anstaltens personal, vill jag erinra, att jag i annat sammanhang funnit med prövningen av densamma böra anstå. I samband därmed lär jämväl personalbehovet vid den utvidgade anstalten böra tagas under övervägande.

Kostnaderna för Lövsta- och Salbohedanstalterna.

De sakkunniga.

Vad angår de engångskostnader, som skulle uppstå för statsverket vid ett upprättande enligt de sakkunnigas förslag av en till Lövsta förlagd vårdanstalt för själsligt abnorma manliga skyddshemslever, hava de sakkunniga anført följande.

De sakkunniga förutsatte, att Lövstaegendomen, som stode under domänstyrelsens förvaltning, utan särskild kostnad av domänstyrelsen upplättes för här ifrågakommande ändamål. Såsom förut nämnts, vore egendomen emellertid upplåten på arrende intill den 14 mars 1940, men enligt vad de sakkunniga inhämtat av vederbörande domänintendent, syntes arrendatorn vara villig att före nämnda tidpunkt frånträda arrendet, därest så skulle påfordras från kronans sida. Vid egendomens frånträdande bleve arrendatorn enligt gällande arrendekontrakt berättigad till ersättning för höstbruket med omkring 1,500 kronor. Dylik gottgörelse syntes böra utgå oavsett tidpunkten för arrendets upphörande. Därjämte vore arrendatorn berättigad att vid egendomens avträdande utbekomma gottgörelse för fast förlagda elektriska ledningar och anslutningskontakter, vilken gottgörelse beräknades till omkring 600 kronor. Å egendomen finnes, bland annat, ett par arrendatorn tillhöriga mindre hus ävensom vindpump med vattenledning till ladugården. Enligt vad de sakkunniga inhämtat, syntes ett övertagande av berörda hus ej böra ifrågakomma. Däremot borde i enlighet med tillämplad praxis inlösen äga rum av vindpumpen och vattenledningen. Kostnaden härför syntes kunna uppskattas till 800 kronor. Å andra sidan vore arrendatorn skyldig att till kronan utgiva ersättning för brister, som vid avträdessyn kunde finnas föreligga. Enligt vad domänintendenten under hand meddelat de sakkunniga, syntes den ersättning, som det i anledning härav skulle åligga arrendatorn att gälda, kunna beräknas till omkring 1,000 kronor.

I enlighet härmed hava de sakkunniga uppskattat statsverkets kostnader för egendomens övertagande till $(1,500 + 600 + 800 - 1,000)$ 1,900 kronor.

Vidare framhålla de sakkunniga, att det låge i sakens natur, att den avgjort största posten under engångskostnaderna komme att utgöras av utgifter för anstaltsbyggnader och bostadshus för personal och dylikt. Enligt de beräkningar, som verkstälts av den av de sakkunniga anlitate arkitekten, skulle kostnaderna härutinnan komma att uppgå till sammanlagt 911,000 kronor, fördelade på följande poster:

I. Skolhemsavdelningen.

A. Skol- och matsalsbyggnad	kronor	109,675
B. Byggnad för gymnastik och samlingssal med bad- och tvättinrättning	»	94,785
C. 4 st. byggnader för elevhem à kronor 29,450	»	117,800
D. Bostadsbyggnad för avdelningsföreståndare	»	23,000
E. Bostadsbyggnad för assistent	»	17,000

II. Arbetshemsavdelningen.

A1. Byggnad för elevförläggning	»	151,150
A2. Administrationsbyggnad	»	44,025
B. Byggnad för observations- och intagningsavdelning	»	88,425
C. Bostadsbyggnad för läkaren	»	41,000
D. 6 st. bostadsbyggnader för befattningshavare à kronor 17,000	»	102,000
Utvändiga ledningar samt hydrofor	»	37,440
Väg- och planeringsarbeten	»	10,000
Arvoden, administration och oförutsedda utgifter	»	74,700

Summa kronor 911,000

Då härtill komme en beräknad utgift av 6,700 kronor för reparation av lantbruksbyggnader m. m. skulle sålunda för byggnader och övriga anläggningar vid anstalten erfordras (911,000 + 6,700) 917,700 kronor.

Vidare erfordrades inventarier för anstalten. Kostnaderna härför hava av de sakkunniga uppskattats till 65,000 kronor. Härtill komme särskild medicinsk och teknisk utrustning för anstalten, till vilket ändamål ansetts komma att åtgå 4,000 kronor.

För inköp av levande och döda inventarier till jordbruket hava de sakkunniga beräknat 30,000 kronor.

De sammanlagda engångskostnaderna för anstalten skulle sålunda uppgå till (1,900 + 917,700 + 65,000 + 4,000 + 30,000 =) 1,018,600 kronor.

Beträffande de årliga driftkostnaderna vid Lövsta hava de sakkunniga till en början erinrat om sina tidigare beräkningar i fråga om avlöningarna till befattningshavarna vid anstalten. Enligt dessa skulle utgifterna för detta ändamål uppgå till 59,400 kronor för år. De sakkunniga anföra ytterligare:

Härvid vore att märka, att anstaltens chef även skulle hava att fullgöra läkarvården vid skyddshemmet Skarvik-Tallåsen, för vilket bestyr ägaren av detta hem, Stockholms stadsmission, skulle utgiva ersättning till stats-

verket, varom överenskommelse i sinom tid förutsatts komma att träffas med stadsmissionen. I realiteten skulle sålunda de angivna lönekostnaderna komma att minskas med det belopp, som av stadsmissionen komme att erläggas till statsverket för läkarvård vid Skarvik-Tallåsen.

Det arvode av 2,000 kronor, som av de sakkunniga föreslagits skola tillkomma anstaltens chef för fullgörande av uppdrag såsom psykiatrisk rådgivare åt skyddshemsinspektören, syntes böra bestridas från förslagsanslaget till skyddsuppfostran samt komme sålunda ej att belasta anstaltens stat.

Till avlöning åt den arbetspersonal, som bleve behöflig vid anstalten, hade de sakkunniga ansett komma att erfordras 15,000 kronor för år.

Kostnaderna för avlöningar skulle alltså, fränsett dyrtidstillägget, komma att uppgå till (59,400 + 15,000) 74,400 kronor.

Såsom förut antytts, hava de sakkunniga räknat med att den för jordbrukets och trädgårdens skötsel erforderliga personalen skulle avlönas av inkomsterna från denna verksamhet.

Med ledning av kostnaderna vid vissa jämförliga skyddshem hava anstaltens övriga omkostnader av de sakkunniga uppskattats, på sätt framgår av följande sammanställning:

Resesättningar	kronor	2,000
Expenser	»	9,300
Underhåll av byggnader	»	3,000
Inventarier	»	3,000
Renhållning	»	1,700
Utspisning	»	21,900
Beklädnad och sängkläder	»	9,000
Hälso- och sjukvård inklusive tandvård	»	3,500
Undervisningsmaterieil m. m.	»	500
Elevbelöningar	»	1,200
Diverse omkostnader	»	2,000
<hr/>		
Summa kronor		57,100

I enlighet med det anförda skulle de årliga driftkostnaderna för anstalten komma att uppgå till (74,400 + 57,100 =) 131,500 kronor. Härifrån borde dock enligt de sakkunnigas mening dragas dels beloppet av hyra för bostäder, upplåtna till viss personal vid anstalten, vilket belopp ansetts kunna uppskattas till 4,000 kronor, dels ock summan av från kommunerna inflytande elevavgifter eller (300 × 60 =) 18,000 kronor. Statsverkets årliga kostnader för anstalten skulle sålunda komma att utgöra (131,500 — 4,000 — 18,000 =) 109,500 kronor.

Vidkommande härefter de engångskostnader, som skulle förändas av ett bifall till de sakkunnigas förslag om utvidgning av Salbohedanstalten hava de sakkunniga hänvisat till det av de sakkunnigas arkitekt slutgiltigt uppgjorda kostnadsförslaget rörande erforderliga om- och nybyggnader vid anstalten. Enligt detta förslag skulle utgifterna belöpa till 520,000 kronor i enlighet med följande uppställning:

Ändringar i nuvarande elevförläggning	kronor	40,000
Nybyggnad av arbetshem och matsalsbyggnad	»	220,000
Gymnastikhus	»	78,000
Lärarebostad	»	23,000
6 bostadshus à 17,000 kronor	»	102,000
Omändring av nuvarande köksbyggnaden till bostadshus	»	15,000
Ritningar, administration och oförutsedda utgifter	»	42,000
	<u>Summa kronor</u>	<u>520,000</u>

Härvid är att märka, att en del av omändringsarbetena av de sakkunniga förutsatts kunna utföras med biträde av anstaltens egen arbetskraft. De sakkunniga hava vidare anfört:

I avseende å de angivna arbetena vore att märka, att dessa till stor del sedan länge ansetts påkallade för anstaltens försättande i ett tillfredsställande skick. Enligt en av anstaltens föreståndare verkställd, i januari 1929 till anstaltens styrelse överlämnad utredning rörande nödiga nybyggnader och omändringsarbeten å anstalten borde komma till utförande, bland annat, en ny ekonomibygnad för 91,000 kronor, vissa ändringsarbeten av elevförläggningen för 31,000 kronor, samt nytt vårdhem eller ock 5 nya personalbostäder för 50,000 kronor. Berörda utredning hade överlämnats till statens organisationsnämnd, som funnit ekonomibygnaden böra komma till utförande under budgetåret 1939/1940. Kostnaderna hade därvid av organisationsnämnden uppskattats till 103,000 kronor.

I enlighet med vad sålunda anförts syntes de nu föreslagna nybyggnaderna och ändringsarbetena allenast delvis kunna anses direkt föranledda av organisationsförslaget. Utom ekonomibygnaden, varav behovet vitsordats av organisationsnämnden, syntes, på sätt av förutnämnda utredning finge anses framgå, anordnandet av 5 bostadslägenheter för personal samt vissa ändringsarbeten i elevförläggningen sedan länge hava varit påkallade. Vidare vore en särskild gymnastikbyggnad erforderlig för den nuvarande anstalten.

För anskaffande av inventarier för de nya byggnaderna hava de sakkunniga slutligen ansett sig böra beräkna ett belopp av 15,000 kronor.

De årliga kostnader, som skulle vara förbundna med driften av Salbohedanstalten enligt de sakkunnigas förslag hava av dessa uppskattats efter följande överväganden.

Såsom framginge av de beräkningar, som av de sakkunniga gjorts i annat sammanhang, skulle lönerna till befattningshavare på anstaltens lönestat belöpa sig till 58,620 kronor för år. Till avlöning av erforderlig arbetspersonal syntes böra beräknas 12,000 kronor för år. Härtill komme arvode till läkare med 1,500 kronor för år. Kostnaderna för avlöningar skulle sålunda, fränsett dyrtidstillägg, uppgå till (58,620 + 12,000 + 1,500 =) 72,120 eller, i runt tal, 72,100 kronor för år.

För jordbruket och trädgården erforderlig personal borde avlönas av den avkastning, som härflöte av jordbruket och trädgården.

Vad i övrigt beträffade de årliga omkostnaderna för anstaltens drift, hade de sakkunniga i samråd med anstaltens föreståndare och med utgångspunkt från anstaltens nuvarande omkostnadsstat beräknat dessa på följande sätt:

Reseersättningar	kronor	1,000
Expenser	»	5,500
Underhåll av byggnader	»	3,000
Inventarier	»	2,000
Renhållning	»	1,500
Utspisning	»	24,800
Beklädnad och sängkläder	»	9,000
Hälsa- och sjukvård inklusive tandvård	»	2,500
Undervisningsmateriell m. m.	»	1,000
Elevbelöningar	»	800
Diverse omkostnader	»	4,500
	<hr/>	
	Summa kronor	55,600

I enlighet med vad sålunda anförts, skulle de årliga driftkostnaderna för anstalten uppgå till (72,100 + 55,600 =) 127,700 kronor. Härifrån borde dock dragas dels beloppet av hyra för bostäder, upplåtna till viss personal vid anstalten, vilket belopp av de sakkunniga beräknats till 3,500 kronor, dels och från kommuner inflytande vårdavgifter å 400 kronor per elev och år, varav summan syntes böra uppskattas till (400 × 80 =) 32,000 kronor.

Statsverkets årliga kostnader för anstalten skulle sålunda belöpa sig till (127,700 — 3,500 — 32,000) 92,200 kronor.

De sakkunniga hava slutligen berört de *övergångskostnader*, som kunde beräknas uppkomma för statsverket genom en omorganisation enligt de nu uppdragna riktlinjerna. De sakkunniga hava i sådant avseende framhållit bland annat:

I förevarande sammanhang ville de sakkunniga påpeka, att de icke kunnat framlägga något detaljerat förslag rörande övergången till den nya organisationen av det vårdområde, det här gällde. Detta sammanhängde med att de sakkunniga beträffande den framtida användningen av Hall framlagt alternativa förslag. Det syntes dock bliva nödvändigt, att verksamheten vid Salbohed — oavsett vilket förslag till förläggning av uppfostringsanstalten för vanartade sinnesslöa gossar, som vunnit statsmakternas godkännande — under budgetåret 1938/1939 och sannolikt viss tid därutöver upprätthölls enligt nuvarande ordning. Statsverkets kostnader för berörda anstalter syntes följaktligen bliva i huvudsak oförändrade under nu avsedda övergångsperiod.

Det vore givetvis angeläget, att provisorietiden ej bleve alltför långvarig, utan att mera stabila förhållanden snarast möjligt inträdde å ifrågasvarande vårdområde. Särskilt vore det viktigt, att Lövsta-anstaltens uppförande och organisation ej onödigt fördröjdes samt att sålunda byggnadsverksamheten där komme i gång, så snart omständigheterna det medgäve. De sakkunniga utginge därför ifrån att av de för byggnadskostnader m. m. erforderliga medlen en relativt betydande summa ställdes till förfogande under budgetåret 1938/1939. Jämväl för utbyggnad av Salbohed krävdes medel under omfördälda budgetår.

Efter samråd med den av de sakkunniga anlitade arkitekten hava de sakkunniga funnit sig böra uppskatta anslagsbehovet för berörda ändamål under nämnda budgetår till 400,000 kronor.

Yttranden.

Flertalet myndigheter har icke ingått på någon prövning av de kostnader, som de sakkunniga slutgiltigt beräknat för anstaltens iordningställande och

drift. Allenast *byggnadsstyrelsen* har med ledning av i ärendet tillgängliga ritningar och andra beskrivningar underkastat byggnadsplanerna en närmare granskning. Styrelsen anför i fråga om *Lövstaanstalten* följande.

De sakkunniga hade förutsatt, att egendomen, som stode under domänstyrelsens förvaltning, utan särskild kostnad skulle av domänstyrelsen upplåtas för ändamålet. Anstalten vore avsedd för 60 elever, fördelade på ett skolhem och ett arbetshem. För uppförandet av anstaltsbyggnader och bostadshus för personal samt för lednings- och planeringsarbeten, administration m. m. hade approximativt beräknats en kostnad av 911,000 kronor. Denna summa, som motsvarade en kostnad av omkring 15,000 kronor per elev, kunde preliminärt godtagas. Dock inginge däri icke kostnad för nödforftig reparation av befintlig ladugård och lada samt modernisering av logen, vilka arbeten uppskattats till 6,700 kronor. Av de bifogade handlingarna framginge dessutom, att för inrymmande av ko- och häststall i den moderniserade logbyggnaden, vilket syntes bliva nödvändigt, tillkomme en kostnadsökning av mellan 15,000 och 20,000 kronor.

Beträffande *Salbohedanläggningen* yttrar byggnadsstyrelsen:

Den nuvarande anstalten för vanartade, sinnesslöa gossar vore avsedd att utbyggas från att för närvarande hysa 55 elever till att omfatta 80 elever, fördelade med halva antalet på ett elevhem och andra hälften på ett arbetshem. Ritningsförslag föreläge icke. Enligt den ekonomiska utredningen skulle utbyggnaden betinga en kostnad av 520,000 kronor, motsvarande i det närmaste 21,000 kronor per nytillkommen elev. En del av kostnadsbeloppet avsåge emellertid förbättringsarbeten, som länge ansetts erforderliga. I den av byggnadsstyrelsen den 10 september 1936 avlämnade planen för statens byggnadsverksamhet under perioden den 1 juli 1937—den 1 juli 1942 hade sålunda för förbättringsarbeten vid *Salbohed* upptagits ett sammanlagt belopp av 169,000 kronor. Den nu föreliggande beräkningen syntes kunna godtagas såsom ett preliminärt resultat. I densamma inginge dock icke kostnad för reparation av jordbrukets ekonomibyggnader. En ladugård funnes visserligen nyuppförd, men i övrigt vore ekonomibyggnaderna i bristfälligt skick. Utredning härom sänkades emellertid.

Departementschefen.

Enligt de sakkunnigas beräkningar skulle statsverkets utgifter för övertagande av *Lövstaegendomen* uppgå till 1,900 kronor. Vidare hava kostnaderna för byggnadsarbeten och övriga anläggningar vid anstalten uppskattats till ett sammanlagt belopp av 917,700 kronor. Läggas så härtill de beräknade utgifterna för anskaffande av inventarier och viss annan utrustning samt för inköp av levande och döda inventarier för jordbruket, eller 65,000, 4,000 respektive 30,000 kronor, skulle, såsom tidigare antytts, engångskostnaderna för psykopatanstalten enligt förslaget komma att uppgå till sammanlagt 1,018,600 kronor.

De årliga kostnaderna för verksamheten vid samma anstalt hava de sakkunniga uppskattat till 131,500 kronor, därav till avlöningar 74,400 kronor och till omkostnader 57,100 kronor. Efter avdrag av vissa hyresinkomster samt elevavgifterna skulle statsverket enligt dessa beräkningar komma att åsamkas en årlig utgift av 109,500 kronor.

Beträffande engångskostnaderna för utvidgning av *Salbohedanstal-*

ten framgår av förslaget, att kostnaderna för erforderliga byggnadsarbeten kunna uppskattas till 520,000 kronor, medan för anskaffande av inventarier beräknas ett belopp av 15,000 kronor. Vid förstnämnda beräkningar har förutsetts, att anstaltens elever medverka vid arbetenas utförande.

Slutligen hava de sakkunniga uppskattat de årliga driftkostnaderna vid Salbohed till 127,700 kronor, varav 72,100 kronor till avlöningar och 55,600 kronor till omkostnader. Med frånräknande av inflytande vårdavgifter och hyresinkomster skulle av statsmedel erfordras 92,200 kronor årligen.

Mot de sålunda gjorda kostnadsberäkningarna synas några vägande invändningar icke kunna göras, även om beloppen i och för sig måste anses rätt avsevärda. Såsom tidigare framhållits, kräva emellertid behandlingsformerna vid Lövsta-anstalten relativt dyrbara anordningar. Och vad Salbohed beträffar, har jag i annat samband redan konstaterat, att de där planerade byggnadsarbetena delvis avse att avhjälpa bristfälligheter i de nuvarande lokalförhållandena. Kostnaderna för om- och nybyggnadsarbeten för Lövsta-anstalten torde emellertid kunna avrundas till 920,000 kronor.

Såsom jag inledningsvis antytt, har Kungl. Maj:t förut denna dag på föredragning av chefen för justitiedepartementet i proposition till riksdagen föreslagit, att åkerbrukskolonien Hall skall av staten förvärfvas för att användas till vissa fångvårdsändamål. Då detta övertagande är avsett att äga rum tidigast vid 1940 års ingång, synes såväl den vid Hall som den vid Salbohed för närvarande bedrivna verksamheten lämpligen böra fortsätta åtminstone intill nämnda tidpunkt, allra helst som varken anstalten vid Lövsta eller den utvidgade Salbohedanstalten tidigare torde kunna förväntas vara färdiga att tagas i bruk.

Under sådana förhållanden har man för nästa budgetår i förevarande sammanhang endast att räkna med ett anslagsbehov för igångsättandet av de tillämnade byggnadsarbetena vid Lövsta och Salbohed. I de sakkunnigas förslag har detta behov uppskattats till 400,000 kronor. Med hänsyn bland annat till de ytterligare överarbetningar, varav vissa av de framlagda byggnadsförslagen synas vara i behov, lär emellertid det i årets statsverksproposition beräknade beloppet, 300,000 kronor, komma att visa sig tillräckligt. Härvid synas 200,000 kronor kunna avses för arbetena å Lövstaegendomen och återstoden tagas i anspråk för Salbohed. Anslaget lär lämpligen få karaktär av reservationsanslag samt benämnas Uppförande av anstalt för själsligt abnorma manliga skyddshemselever m. m.

Hemställan.

Under åberopande av vad i det föregående anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels besluta att å kronoegendomen $\frac{70}{100}$ mantal Lövsta nr 1 i Trosa-Vagnhärads socken av Södermanlands län, i överensstämmelse med av mig förordade riktlinjer, inrätta en statens

anstalt för själsligt abnorma manliga skyddshemselever samt att för ändamålet erforderliga ombyggnads- och nybyggnadsarbeten m. m. skola för en kostnad av högst 920,000 kronor utföras i huvudsaklig överensstämmelse med av mig förordat förslag;

dels besluta att den vid statens uppfostringsanstalt för sinnesslöa gossar å Salbohed bedrivna verksamheten enligt av mig förordade grunder må utvidgas samt att för ändamålet erforderliga ombyggnads- och nybyggnadsarbeten skola för en kostnad av högst 520,000 kronor utföras i huvudsaklig överensstämmelse med av mig förordat förslag;

dels ock till *Uppförande av anstalt för själsligt abnorma manliga skyddshemselever m. m.* för budgetåret 1938/1939 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 300,000.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen lämnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Nils-Sture Lindqvist.
